

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ และเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้ แบบฝึกทักษะประกอบการสอนกับรูปแบบการสอนแผนที่ความคิด ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 - 1.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 1.2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
 - 1.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
2. การสอนโดยใช้แผนที่ความคิด
 - 2.1 ความหมายของแผนที่ความคิด
 - 2.2 รูปแบบของแผนที่ความคิด
 - 2.3 กฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิด
 - 2.4 ลักษณะของแผนที่ความคิดที่ดี
 - 2.5 ขั้นตอนการสร้างแผนที่ความคิด
 - 2.6 ประโยชน์ของแผนที่ความคิด
3. การสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ
 - 3.1 ความหมายของแบบฝึกทักษะ
 - 3.2 ความสำคัญของแบบฝึกทักษะ
 - 3.3 ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดี
 - 3.4 องค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ
 - 3.5 ประโยชน์ของแบบฝึกทักษะ
 - 3.6 หลักและวิธีการทำแบบฝึกทักษะ
 - 3.7 ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับแบบฝึกทักษะ
4. ความสามารถในการเขียนเรียงความ
 - 4.1 ความหมายของการเขียนเรียงความ
 - 4.2 ประเภทของเรียงความ
 - 4.3 องค์ประกอบของเรียงความ
 - 4.4 หลักการเขียนเรียงความ

- 4.5 วิธีการสอนเขียนเรียงความ
- 4.6 ความสามารถในการเขียนเรียงความ
- 4.7 กระบวนการเขียนเรียงความ
- 4.8 การวัดความสามารถในการเขียนเรียงความ
- 5. เจตคติต่อการเรียน
 - 5.1 ความหมายเจตคติ
 - 5.2 ลักษณะที่สำคัญของเจตคติ
 - 5.3 องค์ประกอบของเจตคติ
 - 5.4 ประโยชน์ของเจตคติ
 - 5.5 การวัดเจตคติ
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพประกอบด้วยสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้สำหรับสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 5 สาระ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1-59)

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจในธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทยการเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้ เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรม ไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 1 การเขียน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 5	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็ม บรรทัดและครึ่งบรรทัด	การเขียนสื่อสาร เช่น - คำขวัญ
	2. เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม	- อวยพร - คำแนะนำและคำอธิบายแสดงขั้นตอน
	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดเพื่อใช้พัฒนา งานเขียน	การนำแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพ ความคิดเพื่อใช้พัฒนางานเขียน
	4. เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน	การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่างๆ ประกาศ แจ้งความ แถลงการณ์ จดหมาย คำสอน โอวาท คำปราศรัย

ตาราง 1 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 5	5. เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองและญาติ	การเขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น
	6. เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ตรงตามเจตนา	การเขียนบันทึกและเขียนรายงาน จากการศึกษาค้นคว้า
	7. กรอกแบบรายการต่างๆ	การกรอกแบบรายการ - ใบฝากเงินและใหนถอนเงิน - ฐานนิติ - แบบฝากส่งพัสดุภัณฑ์
	8. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตามจินตนาการ
	9. มีมารยาทในการเขียน	มีมารยาทในการเขียน

3. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรสถานศึกษามุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง และสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม

การสอนโดยใช้แผนที่ความคิด

1. ความหมายของแผนที่ความคิด (mind mapping)

มีผู้กล่าวถึงความหมายของแผนที่ความคิด (mind mapping) ไว้หลายความหมาย ดังนี้

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2544, หน้า 76) ได้ให้ความหมายของแผนที่ความคิด (mind mapping) ไว้ว่า เป็นการนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด การเขียนแผนที่ความคิดนั้นเกิดจากการใช้ทักษะทั้งหมดของสมอง

สำลี รักสุธี (2544, หน้า 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แผนที่ความคิด (mind mapping) คือการนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ว่าจะเป็นสมองซีกซ้าย และขวาเพราะในแผนที่ความคิดนั้นทำให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ คำภาษา สัญลักษณ์ ระบบ ลำดับ คำนวณความเป็นเหตุผล ตรรกวิทยา ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความงาม ศิลปะ โดยมีแถบเส้นประสาทคอร์ปัสคัลโลซัมเป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยง

สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2549, หน้า 89) ได้กล่าวถึงความหมาย ของแผนที่ความคิด (concept mapping) ไว้ว่า “การสร้างผังความคิดเป็นการจัดกลุ่มความคิด รวบรวม เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของความคิดระหว่างความคิดหลักและความคิดรองลงไป

ทิตนา แคมมณี (2550, หน้า 189) อธิบายว่า แผนที่ความคิด (mind mapping) คือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดรวบรวม และแสดงความคิด หรือข้อมูลสำคัญในรูปของแผนภูมิ หรือ ภาพ

ธัญญา ผลอนันต์ (2552, หน้า 17) กล่าวว่าแผนที่ความคิดเป็นการจัดลำดับ คำ โครงความคิดเรื่องที่จะเขียน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนอันส่งผลให้เกิดเอกภาพ และ สรภาพในการเขียน

บูซาน (Buzan, 1997) ได้อธิบายความหมายของแผนที่ความคิดไว้ว่าเป็นการ แสดงออกของการคิดแบบรอบทิศทาง ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานตามธรรมชาติของสมองมนุษย์ นอกจากนี้ยังเป็นเทคนิคการแสดงออกด้วยภาพที่มีพลังนำไปสู่กุญแจสากลที่ใช้ไขประตู สู่ ศักยภาพของสมอง แผนที่ทางปัญญา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับแง่มุมมองชีวิต ซึ่งเรียนที่ ได้รับการพัฒนาและการคิดที่แจ่มชัดขึ้นจะนำไปสู่การพัฒนาการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์

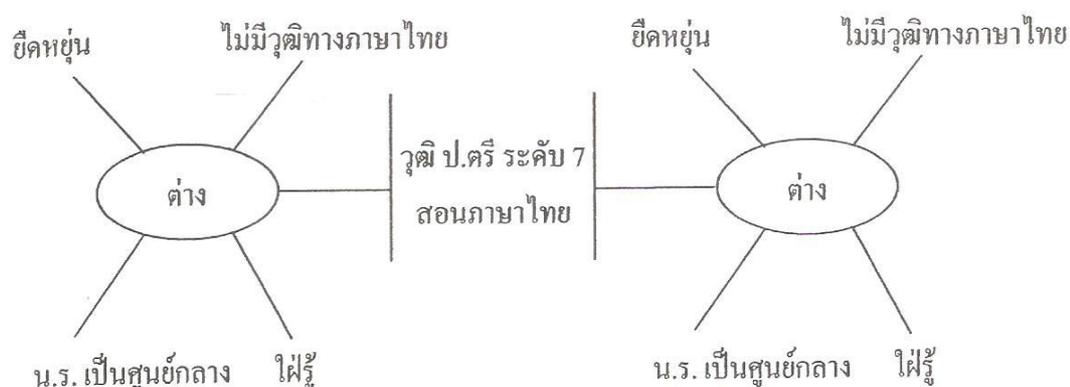
จากความหมายของแผนที่ความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า แผนที่ความคิดเป็นวิธีการ ของกระบวนการคิดตามธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเลียนแบบบางส่วนของสมองที่ใช้ในการ เชื่อมโยง ทำให้สนุกสนาน เป็นการกระตุ้นช่วยให้ระลึกได้ง่าย เชื่อมโยงความคิดรวบยอด และ รายละเอียดที่สำคัญเข้าด้วยกันในรูปแบบภูมิศาสตร์ต่อความเข้าใจจดจำ และพัฒนาความคิด สร้างสรรค์

2. รูปแบบของแผนที่ความคิด

รูปแบบของแผนที่ความคิด มีหลายรูปแบบด้วยกัน มีผู้เสนอไว้ดังนี้

ริยูท์เซล (Reutzel, 1985, pp. 401-404) ได้แบ่งรูปแบบของแผนที่ความคิดไว้ 2 รูปแบบคือ

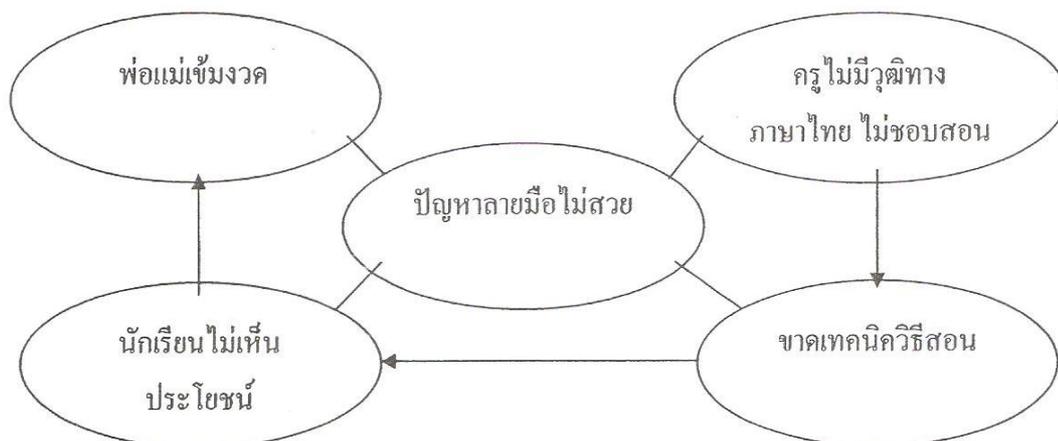
1. แผนที่แสดงการเปรียบเทียบ (a compare-contrast map) เป็นแผนที่สำหรับ แสดงการเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างของเรื่องหรือข้อความ เช่น

ภาพ 2 แผนที่แสดงการเปรียบเทียบ

ที่มา : ริยูท์เซล (Reutzel, 1985, pp. 401-404)

2. แผนที่แสดงเหตุผล (story map for cause-effect chain) เป็นแผนที่ที่เหมาะสมสำหรับแสดงเหตุผล เช่น

ภาพ 3 แผนที่แสดงเหตุผล

ที่มา : รียูท์เซล (Reutzel, 1985, pp. 401-404)

สรุปได้ว่า แผนที่ความคิดมีหลายรูปแบบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นแผนภูมิแบบเปรียบเทียบ แบบจำแนกประเภท แบบลำดับเหตุการณ์แบบแสดงเหตุผล หรือแบบพรรณนา อย่างไรก็ตาม การจะสร้างแผนที่ความคิดได้นั้น ผู้เรียนต้องเข้าใจขั้นตอน หลักการ และวิธีสร้างก่อนจึงจะทำให้ผู้เรียนสร้างแผนที่ความคิดได้อย่างชัดเจน และสื่อความหมายได้อย่างสมบูรณ์ สำหรับ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบแผนที่ความคิดรูปแมงมุม

3. กฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิด

สุวิทย์ มูลคำ, และ อรทัย มูลคำ (2549, หน้า 89-92) ได้กล่าวไว้ว่ากฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิดในการเขียนแผนที่ความคิด (mind map) ดังนี้

1. การสร้างภาพศูนย์กลาง การทำภาพให้น่าสนใจ ดังนี้

1.1 ภาพควรมีสี่ไม่น้อยกว่า 3 สี

1.2 ขนาดของภาพไม่ควรมีขนาดใหญ่จนเกินไปขนาดพอเหมาะประมาณ 2

ตารางนิ้ว

1.3 ภาพไม่จำเป็นต้องมีภาพเดียว อาจมีหลายๆ ภาพ หรือหลายสิ่งที่เกี่ยวข้อง

กับ เรื่องนั้น

1.4 ภาพเป็นภาพที่มีลักษณะเคลื่อนไหวก็จะดี

1.5 ไม่ควรใส่กรอบภาพศูนย์กลาง เพราะกรอบอาจจะเป็นสิ่งที่สกัดกั้นการไหลของความคิด

2. การหาคำสัญญา (key word) คำสำคัญควรมีลักษณะดังนี้

2.1 ควรเป็นคำเดี่ยว วลี หรือข้อความสั้นๆ

2.2 ควรเป็นคำที่สื่อความหมายได้ดีแสดงถึงจุดเน้นกระตุ้นความสนใจแก่

การจำ

3. การหาความคิดรอง หรือการแตกกิ่ง ควรทำดังนี้

3.1 เป็นคำสำคัญที่รองลงไปหรือเป็นส่วนประกอบที่เกี่ยวกับคำสำคัญ คำ
กุญแจ เพื่อเป็นการลงรายละเอียด

3.2 ควรเขียนบนเส้นที่ต่อออกไปแต่เส้นจะเรียงลงไปเรื่อยๆ

3.3 ถ้าต้องการเน้นอาจทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ ใส่กล่อง หรือขีดเส้นใต้
เป็นต้น

3.4 คำ ภาพ เส้น บนสาขาเดียวกัน ควรใช้สีเดียวกัน

3.5 การแตกกิ่งไม่ควรให้เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งควรให้สมบูรณ์ ควรแตกต่างให้
ได้ภาพแผนที่ความคิดที่สมดุล

3.6 การแตกกิ่งควรแตกทิศเฉียงมากกว่าบนล่าง

ัญญา ผลอนันต์ (2552, หน้า 43-48) ได้สรุปกฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิดไว้ดังนี้

1. เริ่มด้วยวาดรูปภาพจากศูนย์กลางตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ โดยวางกระดาษ
ตามแนวนอน ภาพๆ เดียวจะสื่อความหมายแทนคำมากกว่าพินคำ ทั้งยังช่วยเชื่อมโยงความคิด
ทำให้ฟื้นความจำได้ง่ายขึ้น

2. หัวข้อสำคัญของเรื่องแตกออกจากภาพศูนย์กลาง และเขียนด้วยตัวอักษรหนา
เส้นที่แตกออกจากภาพศูนย์กลางควรหนาเรียว ไม่ทื่อแข็ง และเขียนด้วยอักษรหนาความยาว
ของคำเท่ากับความยาวของเส้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการคิด

3. เขียนคำเหนือเส้น โดยแต่ละเส้นต้องเชื่อมกับเส้นอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์
และโครงสร้างของแผนที่ความคิด โดยแตกออกเป็นกิ่งก้านสาขาแผ่ไปอย่างไม่สิ้นสุด

4. ใช้รูปภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการเขียนแผนที่ความคิดเพื่อเป็นการ
ช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตา และช่วยในการจำ

5. ใช้สีอย่างน้อย 3 สีระบาย ตกแต่งลงบนแผนที่ความคิด เพื่อเน้นความสำคัญ
และช่วยกระตุ้นกิจกรรมการใช้จินตนาการของสมอง ทั้งยังช่วยดึงดูดความสนใจด้วย

บุชาน (Buzan, 1997, pp. 97-105) กล่าวถึงการสร้างแผนที่ความคิดมีกฎเกณฑ์
ตามที่กำหนดลักษณะพื้นฐานไว้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

เทคนิค (techniques) แผนที่ความคิดเป็นเครื่องมือที่อาศัยเทคนิคที่ช่วยทำให้ประสิทธิภาพทางการคิดเพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะพื้นฐานที่ต้องมีในแผนที่ความคิดโดย แบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ ได้ดังนี้

1. ใช้ในการเน้น (use emphasis) การสร้างแผนที่ความคิดจะใช้การเน้นให้เห็น ถึงความสำคัญของความคิดในแผนผัง โดยอาศัยองค์ประกอบต่างๆ
2. การใช้รูปภาพตรงกลาง และใช้สีตั้งแต่ 3 สีขึ้นไปเพื่อให้รูปภาพมีความน่าสนใจ
3. การใช้รูปภาพ และคำที่มีมิติต่างกัน เพราะมิติจะทำให้ดูโดดเด่นขึ้น ซึ่งมีผลทำให้จำและสื่อสารได้ง่ายขึ้น
4. การใช้คำ หรือรูปภาพที่สามารถรับรู้ และเข้าใจได้ง่ายจะช่วยให้เข้าใจแผนผังได้ดีขึ้น
5. การใช้คำ เส้น และรูปภาพที่มีขนาดแตกต่างกัน ซึ่งขนาดจะเป็นตัวบอกถึงความสำคัญของสิ่งต่างๆ ในแผนผัง
6. การเว้นระยะระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนผังที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มความชัดเจนของภาพ และช่วยให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของการแยกแยะประเด็น

ใช้การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (use association) ในการสร้างแผนที่ความคิด (mind mapping) ต้องอาศัยการเชื่อมโยงของความคิดที่ผู้สร้างสามารถถ่ายทอดออกมาได้ด้วยการใช้เทคนิคต่างๆ ดังนี้

1. การใช้ลูกศรเมื่อต้องการเชื่อมโยงความคิดภายใน ความคิดหลักเดียวกัน หรือระหว่างความคิดหลักแต่ละความคิด ซึ่งลูกศรนี้อาจจะมีหัวเดียว (uni - directional) หรือ หลายหัว (multi - headed) ก็ได้ และสามารถชี้ไปข้างหลัง หรือข้างหน้าก็ได้
2. การใช้สีเดียวกันในการแสดงความเชื่อมโยงของความคิด ซึ่งสีจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นความจำ และช่วยจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ด้วย
3. การใช้รหัสหรือสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น ดอกจัน อัศเจรีย์ เครื่องหมายคำถามไว้ข้างคำ เพื่อแสดงความเชื่อมโยงของความคิด หรือมิติอื่นๆ ซึ่งรหัสนี้จะเป็นตัวช่วยให้เชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของแผนผังได้ทันที และช่วยประหยัดเวลา โดยใช้แทนคน องค์ประกอบต่าง ๆ หรือกระบวนการต่างๆ เป็นต้น

มีความชัดเจน (be clear) แผนที่ความคิดจะต้องมีความชัดเจนในประเด็นต่อไปนี้

1. ใช้คำหลัก (key word) ในการแสดงความคิดเพียงหนึ่งความคดเท่านั้น
2. เขียนคำทุกคำที่เป็นการแสดงถึงความคิดของผู้สร้างแผนที่ความคิด โดยคำที่ใช้ต้องกะทัดรัด และสามารถแสดงถึงความสำคัญได้ด้วยการใช้ตำแหน่งบนแผนผัง
3. การเขียนคำจะเขียนเหนือเส้นแต่ละเส้น
4. ลากเส้นแต่ละเส้นให้มีความยาวเท่ากับความยาวของคำ
5. ลากเส้นหลัก เพื่อเชื่อมโยงรูปภาพตรงกลางกับความคิดหลัก
6. แสดงความเชื่อมโยงของเส้นแต่ละเส้นกับเส้นอื่น ๆ

7. ลากเส้นหลักให้หนากว่าเส้นอื่นๆ
8. สร้างแผนผังให้มีลักษณะที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอนออกจากกัน
9. วาดรูปภาพให้มีความชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แผนที่มีความคิดที่ชัดเจนนั้นจะมีลักษณะที่งดงาม และดึงดูดความสนใจ
10. พยายามวางกระดาษที่จะใช้วาดแผนผังให้อยู่ในแนวนอน เพราะจะทำให้มีพื้นที่ว่าง (space) ในการวาดแผนผังมากขึ้น
11. พยายามเขียนคำต่างๆ ไม่ให้กลับหัว เพราะจะทำให้ง่ายต่อการเข้าใจความคิดที่แสดงออกมามากยิ่งขึ้น ยิ่งเขียนคำให้อยู่ในแนวนอนมากเท่าใด ก็จะอ่านแผนผังได้ง่ายขึ้นเท่านั้น

มีการพัฒนารูปแบบของตนเอง (personal style) แต่ในขณะที่เกี่ยวกับก็ต้องรักษากฎเกณฑ์พื้นฐานของแผนที่ความคิดด้วย การสร้างแผนที่ความคิดเป็นการแสดงถึงลักษณะทางความคิดที่เป็นส่วนตัวของผู้สร้าง ซึ่งจะทำให้จดจำข้อมูลของแผนผังได้ง่ายขึ้นแต่ก็ต้องรักษากฎเกณฑ์พื้นฐานของแผนที่ความคิดไว้ให้ครบถ้วนด้วย

สรุปได้ว่า การสร้างแผนที่ความคิดมีกฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้ 1) เริ่มด้วยวาดรูปภาพจากศูนย์กลางตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษภาพ ๆ เดียวจะสื่อความหมายแทนคำต่างๆ 2) หัวข้อสำคัญของเรื่องแตกออกจากภาพศูนย์กลาง 3) เขียนคำเหนือเส้น โดยแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และโครงสร้างของแผนที่ความคิด โดยแตกออกเป็นกิ่งก้านสาขาแผ่ไปอย่างไม่มีสิ้นสุด 4) ใช้รูปภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ในการเขียนแผนที่ความคิด เพื่อเป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตา และช่วยในการจำ และ 5) ใช้สีระบายตกแต่งลงบนแผนที่ความคิด เพื่อเน้นความสำคัญ และช่วยกระตุ้นกิจกรรมและดึงดูดความสนใจ

4. ลักษณะของแผนที่ความคิดที่ดี

ไสว พักขาว (2544, หน้า 162) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของแผนที่ความคิดของบูซาน (Buzan) ไว้ดังนี้

1. มีหัวเรื่องหรือความคิดรวบยอดหลักอยู่ตรงกลางแผนผังโดยแสดงด้วยข้อความหรือรูปภาพ
2. ความคิดรวบยอดรอง และความคิดรวบยอดย่อย ๆ จะแผ่กระจายออกจากความคิดรวบยอดหลัก โดยมีเส้นช่วยแสดงความต่อเนื่อง และเชื่อมโยงถึงกัน
3. ข้อความที่จะแทนความคิดรวบยอดรอง และความคิดย่อยๆ จะเป็นข้อความที่สั้น กระชับรัด
4. มีการใช้สี เส้น รูปภาพ หรือสัญลักษณ์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ
5. ครอบคลุมสาระสำคัญของสิ่งที่นำเสนอ

สุวิทย์ มูลคำ, และ อรทัย มูลคำ (2549, หน้า 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนที่ความคิดที่ดีไว้ คือ

1. แผนที่ความคิดไม่ควรมีความยุ่งเหยิง ถึงแม้จะมีการแตกแขนงของความคิดมากมาย แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจความคิด และขั้นตอนของความคิดที่แสดงในแผนที่ความคิดได้โดยไม่สับสน

2. รูปภาพ และคำมีความหมายชัดเจน และมีความเป็นรูปธรรม สามารถเข้าใจได้ง่ายและใช้เวลาน้อย

ธัญญา ผลอนันต์ (2552, หน้า 82-83) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของแผนที่ความคิด ดังนี้

1. ใช้การเน้นความสำคัญ

- 1.1 วางภาพที่ศูนย์กลางเสมอ-ภาพแกนแกน
- 1.2 ใช้ภาพตลอดเวลาในการเขียนแผนที่ความคิด
- 1.3 ภาพแกนแกน-ใช้สีอย่างน้อยสามสีเสมอ
- 1.4 ใช้มิติในภาพ และรอบๆ คำต่างๆ
- 1.5 ใช้อินทรีย์สัมผัส (ผสมผสานสัมผัสจากอายตนะภายนอก-รูป+รส+กลิ่น+เสียง+สัมผัส+ใจ)

1.6 ใช้ขนาดตัวพิมพ์ เขียนให้อ่านง่าย เส้นและรูปภาพให้มีความหลากหลายลดหลั่น

1.7 ใช้พื้นที่ว่างอย่างมีระเบียบ

1.8 ใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม

2. ใช้ความเชื่อมโยง

2.1 ใช้ลูกศรเมื่อต้องการต่อเชื่อมทั้งภายในกิ่งและข้ามแขนงกิ่งก้าน

2.2 ใช้สี

2.3 ใช้รหัส (เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่รู้อยู่คนเดียวหรือในกลุ่มเล็กๆ)

3. ชัดเจน

3.1 ใช้คำกุญแจ (ประเด็น) เพียงคำเดียว บนเส้นแต่ละเส้น

3.2 ภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรตัวพิมพ์ทั้งหมด

3.3 เขียนคำกุญแจไว้บนเส้น-บนกิ่ง

3.4 ให้ความยาวของเส้นเท่าๆ กับความยาวของคำ-เส้นยาวเท่ากับคำ

3.5 ให้เส้นกิ่งแขนงหลัก (กิ่งแก้ว) ทั้งหมดเชื่อมกับภาพแกนแกน

3.6 เชื่อมปลายเส้นกิ่งใหม่ต่อกับเส้นกิ่งเดิมเสมอ

3.7 ให้เส้นกิ่งที่อยู่ใกล้ แกนแกน มีความหนามากกว่าเส้นกิ่งที่อยู่ห่างออกไป

3.8 สร้างเส้นเขตแดน ล้อมแขนงกิ่งก้านเป็นกลุ่มๆ

3.9 ให้ภาพมีความชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3.10 วางแผนกระดาษในแนวนอนเสมอ

3.11 เขียนตัวหนังสือให้อยู่ในแนวตั้งฉากมากที่สุด (เอียงได้เล็กน้อยแต่อย่าให้ตีลังกากลางหัว)

4. สร้างรูปแบบของตนเอง

4.1 วางแบบ

4.2 ใช้ลำดับชั้น (ตรี>โท>เอก, เล็ก>กลาง>ใหญ่)

4.3 ใช้ลำดับตัวเลข (1>2>3>4)

สรุปได้ว่า แผนที่ความคิด จะเน้นความสำคัญของแผนผัง โดยอาศัยองค์ประกอบต่างๆ เช่น รูปภาพ สี เส้น ความชัดเจนของคำ การเชื่อมโยงความคิดที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมา โดยใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน

5. ขั้นตอนการสร้างแผนที่ความคิด

นักการศึกษาได้เสนอวิธีการนำแผนที่ความคิดไปใช้ในการสอน รวมทั้งขั้นตอนในการทำแผนที่ความคิดไว้ดังนี้

ไสว พักขาว (2544, หน้า 7) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างแผนที่ความคิดไว้ 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. เขียนคำหลัก หรือชื่อเรื่อง และคำที่เป็นมโนทัศน์ต่างๆ เป็นรายการไว้ทั้งหมด
2. จัดลำดับความสำคัญของมโนทัศน์ทั้งหมด
3. กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์
4. ลงมือเขียน แล้วแก้ไขปรับแต่งให้เป็นแผนภูมิที่สวยงาม

กรมวิชาการ (2545, หน้า 132) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแผนที่ความคิดไว้ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 กำหนดชื่อเรื่องหรือความคิดรวบยอดสำคัญ
- 1.2 ระดมสมองที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องหรือความคิดรวบยอดสำคัญเป็นคำหรือวลีสั้นๆ แล้วจัดบันทึก

1.3 นำคำหรือวลีที่จัดบันทึกที่เกี่ยวข้องเนื่องสัมพันธ์กันมาจัดกลุ่ม แล้วตั้งชื่อกลุ่มคำเป็นหัวข้อย่อย และเรียงลำดับกลุ่มคำ

1.4 ออกแบบแผนที่ความคิดโดยเขียนชื่อเรื่องไว้ตรงกลางหน้ากระดาษแล้ววางชื่อกลุ่มคำ (หัวข้อย่อย) รอบชื่อเรื่อง นำคำที่สนับสนุนวางรอบชื่อกลุ่มคำ แล้วใช้เส้นโยงกลุ่มคำให้เห็นความสัมพันธ์ แล้วโยงอาจเขียนคำอธิบายก็ได้ กลุ่มคำอาจแสดงด้วยภาพ

สุวิทย์ มูลคำ, และ อรทัย มูลคำ (2549, หน้า 82) ได้นำวิธีการเขียนแผนที่ความคิด mind mapping ไว้พอสังเขปดังนี้

1. เตรียมกระดาษเปล่าที่ไม่มีเส้นบรรทัดและวางกระดาษภาพแนวนอน

2. วาดภาพสี่หรือเขียนคำหรือข้อความที่สื่อหรือแสดงถึงเรื่องจะทำ mind mapping กลางหน้ากระดาษโดยใช้สื่ออย่างน้อย 3 สีและต้องไม่ตีกรอบด้วยรูปทรงเรขาคณิต

3. คิดถึงหัวเรื่องสำคัญที่เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่ทำ mind mapping โดยให้เขียนเป็นคำที่มีลักษณะเป็นหน่วยหรือเป็นคำสำคัญ (key word) สั้นๆ ที่มีความหมายบนเส้นซึ่งเส้นแต่ละเส้นจะต้องแตกออกมาจากศูนย์กลางไม่ควรเกิน 8 กิ่ง

4. แยกความคิดของหัวเรื่องสำคัญแต่ละหัวเรื่องในข้อ 3 ออกเป็นกิ่งหลายๆ กิ่ง โดยเขียนคำหรือวลีบนเส้นที่แตกออกไป ลักษณะของกิ่งควรเอนไม่เกิน 60 องศา

5. แยกความคิดรองลงไปที่เป็นส่วนประกอบของแต่ละกิ่งในข้อ 4 โดยเขียนคำหรือวลีเส้นที่แตกออกไป ซึ่งสามารถแตกความคิดออกไปได้เรื่อยๆ ตามที่ความคิดจะไหลออกมา

6. การเขียนคำควรเขียนด้วยคำสำคัญ (key word) เป็นคำหลักหรือเป็นวลีที่มีความหมายชัดเจน

7. คำ วลี สัญลักษณ์ หรือรูปภาพใดที่ต้องการเน้นอาจใช้วิธีการทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ หรือใส่กล่อง

ไคลน์, และคนอื่นๆ (Klein, et al., 1995, p. 279) ได้เสนอวิธีการสร้างแผนที่ความคิดไว้ดังนี้

1. เลือกคำศัพท์สำคัญของเค้าเรื่องหรือหัวข้อและเขียนคำที่เป็นหัวเรื่อง เช่น การพายเรือ ลงตรงกลางแผนที่ความคิด

2. ครูให้นักเรียนคิดคำที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่อง เมื่อนักเรียนบอกคำ ครูเขียนคำนั้นๆ ลงบนกระดาษรอบๆ คำสำคัญหรือหัวเรื่อง เช่น เกี่ยวกับเรือ นักเรียนนึกถึงคำว่า ปลา, ดิน, น้ำ, ชายหาด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายว่า ทำไมจึงคิดว่า การพายเรือ เป็นคำศัพท์สำคัญ ซึ่งนักเรียนอาจจะอภิปรายว่า เมื่อพูดถึงการตกปลา การพายเรือ ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญของเรื่อง

3. นักเรียนอภิปรายวิธีที่คำสัมพันธ์กับคำอื่นๆ เช่น เราใช้เรือเพื่อออกไปตกปลา หรือ เราพายเรืออยู่ในน้ำ เป็นต้น

บุซัน (Buzan, 1997, p. 96) กล่าวถึงวิธีการสร้างแผนที่ความคิด ไว้ดังนี้

1. เริ่มด้วยภาพสี่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพๆ เดียวมีค่ากว่าคำพันคำซ้ำ ยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และเพิ่มความจำมากขึ้นด้วย ให้อ่างกระดาษแนวนอน

2. ใช้ภาพให้มากที่สุด ในแผนที่ความคิดส่วนที่ใช้ภาพได้ให้ใช้ก่อนคำ หรือใช้รหัส เป็นการช่วยทำงานของสมอง ดึงดูดสายตาและช่วยจำ

3. ควรเขียนคำบรรจงตัวใหญ่ๆ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่เพื่อการย้อนกลับมาอ่านใหม่ จะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น สะดุดตา อ่านง่ายชัดเจนจะช่วยให้ประหยัดเวลาเมื่อย้อนกลับมาอ่านอีกครั้ง

4. เขียนคำเหนือเส้น แต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่นๆ เพื่อให้แผนที่ความคิด มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ

5. คำควรจะมีลักษณะเป็นหน่วยคำ กล่าวคือ คำละเส้น เพราะจะช่วยให้แต่ละคำเชื่อมโยงกับคำอื่นๆ ได้อย่างอิสระ เปิดทางให้แผนที่ความคิดคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น

6. ใช้สีให้ทั่วแผนที่ความคิด จะช่วยยกระดับความจำ เพลินตากระตุ้นสมองซีกขวา

7. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ควรปล่อยให้สมองมีอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่ามัวคิดว่าเขียนลงตรงไหนดี หรือจะใส่อะไรหรือไม่ใส่อะไร เพราะจะทำให้เสียเวลาและความคิดหยุดชะงัก

สรุปได้ว่า การที่จะสร้างแผนที่ความคิดให้ได้ดีนั้น ผู้สร้างต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างชัดเจน เพราะการสร้างแผนที่ความคิดนั้น จะต้องสร้างให้สัมพันธ์กับเนื้อหาเรียงลำดับความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อยให้ถูกต้อง ใช้คำเชื่อมระหว่างคำอื่นๆ ได้เหมาะสม อาจใช้รูปภาพ และสีมาประกอบ เพื่อให้แผนที่ความคิดมีความน่าสนใจ และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

6. ประโยชน์ของแผนที่ความคิด

ไสว พักขาว (2544, หน้า 162) ได้สรุปประโยชน์ของแผนที่ความคิด ไว้ดังนี้

1. ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาหรืองานต่างๆ
2. ใช้ในการระดมพลังสมอง
3. ใช้ในการสรุปหรือสร้างองค์ความรู้
4. ช่วยจัดระบบความคิดทำให้จำได้ดี
5. ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. ใช้ในการจดโน้ต ทำโน้ตสำหรับนำเสนอ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2544, หน้า 23 - 24) กล่าวถึงประโยชน์ของแผนที่ความคิด ดังนี้

1. แผนที่ความคิดใช้ได้ตั้งแต่เด็กมีอายุ 5 ขวบขึ้นไป
2. เป็นการปลูกฝังนิสัย และเป็นวิธีที่สมองได้รับการจัดระบบเชื่อมโยงเป็นการพัฒนาสมองทั้งด้านซ้ายและด้านขวา
3. ในการสร้างแผนที่ความคิด ผู้เรียนจะสร้างภาพในความคิด และเชื่อมโยงเป็นความคิดรวบยอด
4. ผู้สอนนำแผนที่ความคิดไปฝึกทักษะการคิด และการฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน
5. แผนที่ความคิดช่วยจดบันทึกข้อมูลจำนวนมากไว้ในเนื้อที่เล็กๆ แต่สามารถแสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของความคิดรวบยอดกับความคิดอื่นๆ

6. แผน que ความคิดเป็นทักษะการศึกษา (study skill) ที่ผู้เรียนนำไปใช้ในการคิด การทำงาน การดำรงชีวิต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องกับเทคนิคอื่นได้อย่างดี

7. แผน que ความคิดช่วยให้คิดอย่างกว้างไกล

8. แผน que ความคิดทำให้ผู้เรียนมองเห็นความคิดหลักได้ชัดเจนมองเห็น ความสำคัญของแต่ละความคิด

9. ธรรมชาติของโครงสร้างแผน que ความคิดช่วยให้เพิ่มเติมข้อมูลใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้น โดยข้อมูลไม่กระจัดกระจาย

10. แผน que ความคิด ช่วยทำให้สมองพร้อมที่จะเกาะเกี่ยวคำหรือความคิดใหม่ได้ทันที

11. แผน que ความคิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ดี เช่น การวางแผน การนำเสนอ การเขียนรายงาน การสรุป เป็นต้น

สุวิทย์ มูลคำ, และ อรทัย มูลคำ (2549, หน้า 22) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผน que ความคิดไว้ดังนี้

1. ใช้ในการระดมพลังสมอง
2. ใช้สรุปหรือสร้างองค์ความรู้
3. ใช้วิเคราะห์เนื้อหาหรืองานต่างๆ
4. ใช้จัดระบบความคิดหรือช่วยให้จำได้ดี
5. ใช้นำเสนอข้อมูล

ธัญญา ผลอนันต์ (2552, หน้า 67) กล่าวถึงประโยชน์ของแผน que ความคิดว่า เป็นการวางโครงเรื่องที่จะเขียนได้อย่างครอบคลุมประเด็นความคิดสำคัญๆ เพื่อลงรายละเอียดที่ละเอียด ประเด็น ช่วยจัดปัญหาการเขียนซ้ำ สามารถนำไปใช้เขียนรายงาน จัดบันทึกได้ผล เป็นอย่างดี นอกจากนี้แผน que ความคิดยังช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความคิดหลักอย่างชัดเจนชัดเจนชัดกว่าเดิมมองเห็นความสัมพันธ์ที่สำคัญของแต่ละความคิดเชื่อมโยงให้เห็นอย่างชัดเจน โดยความคิดที่สำคัญกว่าอยู่ใกล้จุดศูนย์กลางมากกว่าความคิดที่สำคัญน้อยจะอยู่ริมขอบ การสร้างแผน que ความคิดจึงเป็นการปลูกฝังนิสัยให้ยังรากฝังลึก และเป็นวิธีที่สมอง ได้รับการจัดระบบเชื่อมโยง เพื่อดึงความคิดออกมาโดยใช้คำ ใช้สีต่างๆ และใช้สัญลักษณ์ ในการจัดระบบเชื่อมโยงช่วยในการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้าย (การวิเคราะห์) ซีกขวา (การสังเคราะห์) รวมทั้งช่วยพัฒนาการคิดขั้นสูง จัดระบบข้อมูลให้เป็นระบบไม่กระจัดกระจาย ซึ่งการใช้แผน que ความคิดสามารถใช้ได้กับผู้เรียนตั้งแต่อายุ 5 ปีขึ้นไป

บุชาน (Buzan, p. 96) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผน que ความคิด ดังนี้

1. ใช้ทบทวนบทเรียน สรุปสาระสำคัญที่เรียนทำให้จดจำได้ง่าย ไม่เครียด
2. ใช้คิดเรื่องใหม่ที่หลากหลาย สร้างสรรค์มีชีวิตชีวา

3. ใช้ในการวางแผนการสอน การพูดในที่สาธารณะเมื่อมีแผนที่ความคิด จะทำให้เกิดความมั่นใจ

4. ใช้สำหรับสรุปบทบทวนการประชุม

5. ใช้ในการจัดบันทึกความคิด พื้นความจำ

6. ใช้เชื่อมโยงเครือข่ายความสำคัญจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีหัวเรื่องหลักอยู่ตรงกลางแล้วมีหัวเรื่องย่อยแตกเป็นเรื่องราวออกไป

สรุปว่า แผนที่ความคิดมีประโยชน์ในการเขียนเรื่องประเภทต่างๆ โดยเฉพาะ การวางแผนโครงการ การเขียนรายงาน การจัดบันทึก การพัฒนาการคิด และช่วยในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถทำให้ผู้เขียนมองเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละความคิด และสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดี

การสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ

1. ความหมายของแบบฝึกทักษะ

จรัส สุขเกษม (2542, หน้า 19) ได้ให้ความหมายของแบบฝึกไว้ว่า เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่สร้างขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเพื่อเพิ่มพูนทักษะในด้านต่างๆ โดยมีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำ

พนมวัน วรดลย์ (2542, หน้า 37) ได้กล่าวถึง แบบฝึกหัด หมายถึง งาน กิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกหัด ได้กระทำ เพื่อทบทวน ฝึกฝนเนื้อหาความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนไปแล้ว ให้เกิดความจำจนสามารถปฏิบัติได้ด้วยความชำนาญ และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2542, หน้า 27) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของแบบฝึกว่า เป็นวิธีสอนที่สนุกอีกวิธีหนึ่ง คือ การให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกมากๆ เพราะแบบฝึกจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาฝึกให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 147) กล่าวว่า แบบฝึกหรือแบบฝึกทักษะเป็นสื่อการเรียนประเภทหนึ่ง สำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกอยู่ท้ายบท ในบางวิชาแบบฝึกจะมีลักษณะเป็นแบบฝึกปฏิบัติ

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 63) กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ที่ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังจากเรียนจบเนื้อหาในช่วงหนึ่งๆ เพื่อฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเกิดความชำนาญในเรื่องนั้นๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นแบบฝึกจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนไม่น้อย ในการที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะ ให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น กว้างขวางขึ้น ทำให้การสอน ของครูและการเรียนของนักเรียนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

อุษา ชันแข็ง (2545, หน้า 17) ได้กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำ เพื่อเป็นการฝึกฝนหรือทบทวนความรู้ที่เรียนไปแล้วให้เกิดความชำนาญ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 641) ให้ความหมายว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึง แบบตัวอย่างปัญหา หรือคำสั่งที่ตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนฝึกตอบ

สรุปได้ว่า แบบฝึกทักษะ สื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นต่อการเรียนรู้เป็นอย่างดี เพราะการฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังจากที่เรียนมาแล้ว จะเป็นการเพิ่มความชำนาญในทักษะนั้น ๆ เพื่อให้การเรียนรู้มีคุณภาพและก่อให้เกิดความคิดรวบยอดในเนื้อหาสาระนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของแบบฝึกทักษะ

นิลาภรณ์ ธรรมวิเศษ (2546, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึก ที่ครูนำมาเป็นเครื่องมือในการสอน จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ดังนั้นแบบฝึกการเขียนสะกดคำ จึงมีความสำคัญในการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถในการเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง แม่นยำ และสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

จิตรา สมพล (2547, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่าแบบฝึกทักษะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้เป็นสื่อ และอุปกรณ์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

ปริศนา พลหาญ (2549, หน้า 49) ได้กล่าวว่า แบบฝึกภาษาไทยจะทำให้นักเรียนมีทักษะในด้านภาษา ช่วยเสริมทักษะด้านภาษา และให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร และสื่อความหมายได้ตรงกัน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของแบบฝึก เป็นสื่อการเรียน และเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางภาษา เพื่อให้เกิดความชำนาญโดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบฝึก การเขียนสะกดคำ จำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เสมอ จึงจะเขียน สะกดคำได้ถูกต้อง แม่นยำ และสามารถใช้อาสาติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันได้

3. ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดี

การสร้างแบบฝึกทักษะที่ดีนั้นมียอดประกอบหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

นิลาภรณ์ ธรรมวิเศษ (2546, หน้า 19) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้ดังนี้

1. มีรูปแบบที่น่าสนใจ ใช้แบบฝึกสั้นๆ ตามลำดับความยากง่าย
2. ตรงตามเนื้อหา เหมาะสมกับวัย เวลา ความสามารถ ความสนใจ และสภาพปัญหาของนักเรียน
3. มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าจะฝึกด้านใดกำหนดเวลา และแบบฝึกควรทันสมัยอยู่เสมอ

ปราณี อยู่คง (2546, หน้า 10) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. มีลักษณะเข้าใจง่าย มีคำอธิบายชัดเจน
2. มีหลายแบบ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน
3. ทำทนายให้นักเรียนใช้ความสามารถและฝึกด้วยตนเอง

จิตรา สมพล (2547, หน้า 20) กล่าวไว้ว่า แบบฝึกที่ดีต้องมีหลากหลายรูปแบบมีคำชี้แจงที่ชัดเจน จุดมุ่งหมายว่าต้องการฝึกด้านใด สำนวนง่าย ได้รับความสนใจ และฝึกใช้ความคิด ตรงตามเนื้อหาในหลักสูตร ไม่มากหรือน้อยเกินไปเหมาะสมกับเวลาวัย ความสามารถของนักเรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน ความพอใจในการเรียน

สุเทวี แก้วนิมิตดี (2547, หน้า 39) กล่าวว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดี มีลักษณะเข้าใจง่าย มีหลายรูปแบบ เหมาะสมกับวัย ความสามารถและมีความหมายแก่ผู้ฝึก ทำทนาย ให้ผู้ฝึก ใช้ความสามารถ และอยากฝึกด้วยตนเอง

ปริศนา พลหาญ (2549, หน้า 51) กล่าวว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดีจะต้องนำเนื้อหา จากบทเรียน และมีหลายลักษณะ นอกจากนั้นต้องส่งเสริมความคิด ยั่วยุ จูงใจ ก่อให้เกิด ความสนุกสนาน จนเกิดความพึงพอใจ และเกิดทักษะตรงตามจุดประสงค์

พงษ์ศักดิ์ พางาม (2549, หน้า 27) กล่าวไว้ว่า ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดีนั้น ควรเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน มีความหมายต่อผู้เรียน มีคำชี้แจงที่อ่านเข้าใจง่าย ไม่ยาก หรือง่ายจนเกินไป สามารถฝึกด้วยตนเองได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของแบบฝึกทักษะที่ดีมีดังนี้ คำสั่งชัดเจน เนื้อหาตรงกับบทเรียน เรียงตามลำดับจากง่ายไปหายาก สนุกสนานเข้าใจเด็ก มีรูปภาพสวยงาม กำหนดเวลาในการทำเหมาะสม

4. องค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ

จิระพรรณ ทะเขียว (2543, หน้า 5-6) กล่าวถึงองค์ประกอบของแบบฝึกไว้ ดังนี้

1. ชื่อแบบฝึก เป็นส่วนที่ระบุชื่อแบบฝึก
2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายวิธีการใช้แบบฝึก
3. จุดประสงค์ของแบบฝึก เป็นส่วนที่ระบุจุดประสงค์ของแบบฝึก
4. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุเวลาทั้งหมดในการใช้ชุดแบบฝึกแต่ละแบบฝึก หรือ แต่ละครั้ง
5. เนื้อหา เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหาของแบบฝึก
6. วัสดุ และอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติแบบฝึก
7. แบบฝึก เป็นส่วนที่ระบุข้อความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา และแบบฝึกที่ผู้เรียนปฏิบัติ
8. คำถามหลังเรียน เป็นส่วนที่ระบุข้อความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา และแบบฝึกที่ผู้เรียนปฏิบัติ

9. แนวคำตอบ เป็นส่วนที่ระบุคำตอบของข้อคำถามท้ายแบบฝึก

10. ความรู้เพิ่มเติม เป็นส่วนที่ระบุความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหา

วารินทร์ เอกศรีทอง (2545, หน้า 20) กล่าวว่า องค์ประกอบของแบบฝึกทักษะ ที่ดีมีลักษณะดังนี้

1. ควรมีความชัดเจน ทั้งคำสั่งและวิธีทำ คำสั่งหรือตัวอย่างไม่ควรยาวเกินไป เพราะจะทำให้เข้าใจยาก ควรปรับให้ง่ายและเหมาะสมกับผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตัวเองถ้าต้องการ

2. ควรมีความหมายต่อผู้เรียนและตรงตามจุดมุ่งหมายของการฝึก ลงทุกน้อยใช้ได้ นานและทันสมัยอยู่เสมอ

3. ควรใช้ภาษาและภาพที่เหมาะสมกับวัย และพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน

4. ควรฝึกเป็นเรื่องๆ ไม่ยาวเกินไป แต่ควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย รูปแบบที่เร้า ให้นักเรียนเกิดความสนใจและไม่เบื่อหน่ายในการทำ และเพื่อฝึกทักษะใดทักษะหนึ่งจนชำนาญ

5. ควรมีทั้งคำตอบให้ตอบโดยเสรี การเลือกใช้คำ ข้อความหรือรูปแบบฝึกควรเป็น สิ่งที่นักเรียนคุ้นเคย และตรงกับความสนใจของนักเรียน เพื่อว่าแบบฝึกที่สร้างขึ้นจะ ได้ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และความพอใจแก่ผู้ใช้ ซึ่งตรงกับหลักการเรียนรู้ว่าเด็กมักจะเรียนรู้ ได้เร็วในการกระทำที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ

6. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตัวเอง ให้รู้จักค้นคว้ารวบรวมสิ่งที่พบเห็น หรือตัวอย่างที่ตัวเองเคยใช้ จะทำให้เข้าใจเรื่องนั้นๆ มากยิ่งขึ้น และรู้จักนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง มีหลักเกณฑ์และมองเห็นว่าสิ่งที่เขาได้ฝึกฝนนั้นมีความหมายต่อ เขาตลอดไป

7. เป็นแบบฝึกที่จัดทำเป็นรูปเล่มจะอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการเก็บ รักษาไว้เพื่อทบทวนด้วยตัวเอง

8. ช่วยให้ผู้ครูมองเห็นปัญหาและข้อบกพร่อง ในการสอน ตลอดจนจนทราบถึงปัญหา ของนักเรียนช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่

9. ช่วย让孩子ได้มีโอกาสฝึกทักษะอย่างเต็มที่

10. แบบฝึกทักษะที่จัดพิมพ์ไว้เรียบร้อยจะช่วยครูประหยัดเวลา และช่วยให้นักเรียนประหยัดเวลาในการลอกโจทย์แบบฝึก

นิรันดร์ นวลอินทร์ (2548, หน้า 15) กล่าวว่า องค์ประกอบแบบฝึกที่ดีควร ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งที่นักเรียนเรียนมาแล้ว

2. เหมาะสมกับระดับวัย หรือความสามารถของนักเรียน

3. มีคำชี้แจงสั้นๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีทำได้ง่าย

4. ใช้เวลาที่เหมาะสม คือ ไม่นานเกินไป

5. เป็นสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายให้นักเรียนแสดงความสามารถ
6. เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกทั้งแบบตอบอย่างจำกัด และตอบอย่างเสรี
7. มีคำสั่งหรือตัวอย่างแบบฝึกที่ไม่ยาวเกินไป และไม่ยากแก่การเข้าใจ
8. ควรมีหลากหลายรูปแบบ มีความหมายแก่นักเรียนที่ทำแบบฝึก
9. ใช้หลักจิตวิทยา
10. ใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย
11. ฝึกให้คิดได้เร็วและสนุกสนาน
12. ปลุกความสนใจหรือเร้าใจ
13. เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
14. สามารถศึกษาด้วยตนเองได้

นันทนา เจริญสุข (2549, หน้า 72-73) แบ่งองค์ประกอบของชุดฝึกทักษะออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

1. หัวเรื่อง คือ การแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยแต่ละหน่วยแบ่งออกเป็น ส่วนย่อยเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้

2. คู่มือการใช้ชุดฝึกทักษะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่ใช้ชุดฝึกทักษะจะต้องศึกษาก่อนที่จะใช้ชุดฝึกทักษะจากคู่มือให้เข้าใจเป็นสิ่งแรกจะทำให้ชุดฝึกทักษะเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพเพราะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 คำชี้แจงในการใช้ชุดฝึกทักษะเป็นการแจกแจงรายละเอียด สำหรับผู้ที่จะ นำชุดฝึกทักษะไปใช้ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง

- 2.2 สิ่งที่ครูจะต้องเตรียมก่อนสอน ส่วนมากจะบอกถึงสื่อการเรียนที่มีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะบรรจุไว้ในชุดฝึกทักษะได้ หรือสิ่งที่น่าเบื่อ สิ่งที่น่ารำคาญ หรือสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกับคนอื่น หรือเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาแพงที่ทางโรงเรียนจัดเก็บไว้ที่ศูนย์วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

- 2.3 บทบาทของนักเรียนเสนอแนะว่านักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

- 2.4 การจัดชั้นเรียน

- 2.5 แผนการสอนซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- 2.5.1 หัวข้อ กำหนดเวลาเรียน จำนวนนักเรียน

- 2.5.2 เนื้อหาสาระอย่างย่อ

- 2.5.3 ความคิดรวบยอดหรือหลักการเรียนที่มุ่งเน้น

- 2.5.4 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

- 2.5.5 สื่อการเรียน

- 2.5.6 กิจกรรมการเรียน

2.5.7 การประเมินผล

3. วัสดุประกอบการเรียน ได้แก่ พวกสิ่งของหรือข้อมูลต่างๆ ที่จะนำนักเรียนศึกษาค้นคว้า เช่น เอกสาร ตำรา รูปภาพ แผนภูมิ เป็นต้น

4. บัตรงานเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชุดฝึกทักษะแบบกลุ่ม หรือการจัดกิจกรรม แบบศูนย์การเรียน บัตรงานนี้อาจจะเป็นกระดาษแข็งหรืออ่อนตามขนาดที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

4.1 ชื่อบัตร กลุ่ม หัวข้อ

4.2 คำสั่ง ว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไรบ้าง

4.3 กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

5. สำรอง จำเป็นสำหรับชุดฝึกทักษะแบบกลุ่มที่มีกลุ่มของนักเรียนทำกิจกรรมเสร็จก่อนกลุ่มอื่น ได้มีกิจกรรมอย่างอื่นทำ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้ง ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย หรืออาจก่อปัญหาทางวินัยในชั้นขึ้น

6. ขนาดรูปแบบของชุดฝึกทักษะ ไม่ควรใหญ่หรือเล็กเกินไป ควรจัดทำให้มีขนาดพอเหมาะ เพื่อสะดวกในการเก็บรักษาและการนำไปใช้ หน้ากล่องหรือซองควรระบุดังนี้

ชุดฝึกทักษะที่

วิชา.....

เรื่อง.....

ชั้น.....

จากการศึกษาองค์ประกอบของชุดฝึกทักษะปฏิบัติ ทำให้ผู้ศึกษาสรุปองค์ประกอบของชุดฝึกทักษะปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับรูปแบบการเรียน ชุดฝึกทักษะควรประกอบไปด้วย คำนำ สารบัญ คำชี้แจงการใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติสำหรับครู-นักเรียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน ชุดกิจกรรมฝึกทักษะปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วย ชื่อกิจกรรม คำชี้แจง จุดประสงค์การเรียนรู้แนวคิดหลัง เวลา สื่ออุปกรณ์ การดำเนินกิจกรรม คำเฉลยแบบทดสอบ และแบบประเมินผล

5. ประโยชน์ของแบบฝึกทักษะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 173-175) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะไว้ดังนี้

1. แบบฝึกทักษะเป็นส่วนที่เพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะเป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครู เพราะแบบฝึกทักษะเป็นสิ่งที่ทำขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ

2. แบบฝึกทักษะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะได้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยการส่งเสริมและความเอาใจใส่ของครูผู้สอน

3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากการให้เด็กทำแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับความสามารถของเขาจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในด้านจิตใจ

4. แบบฝึกทักษะที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลทางการเรียนหลังจากเรียนบทเรียนในแต่ละครั้ง

5. แบบฝึกที่จัดทำขึ้นเป็นรูปเล่ม เด็กสามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทางเพื่อทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง

6. การช่วยให้เด็กทำแบบฝึกทักษะช่วยให้ครูทราบถึงจุดเด่นหรือปัญหาต่างๆ ของเด็กได้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ครูดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้นได้ทันเวลาที่

7. แบบฝึกทักษะที่จัดทำขึ้นนอกเหนือจากที่อยู่ในหนังสือเรียนจะช่วยให้เด็กฝึกฝนอย่างเต็มที่

8. แบบฝึกทักษะช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และผู้เรียนสามารถบันทึกผลการฝึก พร้อมทั้งมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองด้วย

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 47) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกหัดไว้ดังนี้

1. เป็นส่วนเพิ่มเติมหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะต่างๆ เป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระให้ครูได้มาก เพราะแบบฝึกเป็นสิ่งจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีระเบียบ

2. ช่วยเสริมทักษะ แบบฝึกหัดเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กในการฝึกทักษะ แต่ทั้งนี้จะต้องอาศัยการส่งเสริมและความเอาใจใส่จากครูผู้สอนด้วย

3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากผู้เรียนมีความสามารถทางภาษาแตกต่างกัน การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับความสามารถของเขาจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านจิตใจมากขึ้น ดังนั้นแบบฝึกหัดจึงไม่ใช่สมุดฝึกที่ครูจะให้เด็ก บทต่อบทหรือหน้าต่อหน้า แต่เป็นแหล่งประสบการณ์เฉพาะสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ และเป็นเครื่องมือช่วยที่มีค่าของครูที่จะสนองความต้องการเป็นรายบุคคลในชั้น

4. แบบฝึกหัดช่วยเสริมให้ทักษะคงทน ลักษณะการฝึกเพื่อช่วยให้เกิดผลดังกล่าวนั้นได้

4.1 ฝึกทันทีหลังจากที่เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ

4.2 ฝึกซ้ำหลายๆ ครั้ง

4.3 เน้นเฉพาะในเรื่องที่ผิด

5. แบบฝึกหัดที่จะใช้เป็นเครื่องมือวัดผลทางการเรียนหลังจากบทเรียนในแต่ละครั้ง

6. แบบฝึกหัดที่จัดทำขึ้นเป็นรูปเล่ม เด็กสามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทาง เพื่อทบทวนด้วยตนเองต่อไป

7. การให้เด็กทำแบบฝึกหัดช่วยให้ครูมองเห็นจุดเด่น หรือปัญหาต่างๆ ของเด็กได้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ครูดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ทันที่

8. แบบฝึกหัดที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่มีในหนังสือแบบเรียน จะช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนอย่างเต็มที่

9. แบบฝึกหัดที่จัดพิมพ์ไว้เรียบร้อยแล้ว จะช่วยทำให้ครูประหยัดทั้งแรงงานและเวลา ในการที่จะต้องเตรียมสร้างแบบฝึกอยู่เสมอ ในด้านผู้เรียนก็ไม่ต้องเสียเวลาในการลอกแบบฝึกหัดจากตำราเรียนหรือกระดานดำ ทำให้มีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ มากขึ้น

10. แบบฝึกหัดช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่เป็นรูปแบบย่อมลงทุนต่ำกว่าการใช้วิธีพิมพ์ลงในกระดาษไขทุกครั้ง นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ในการที่ผู้เรียนสามารถบันทึกและมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างเป็นระบบ และ เป็นระเบียบ

สรุปได้ว่าประโยชน์ของแบบฝึกทักษะ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนดีขึ้น ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับความสามารถ ของเขา จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในด้านจิตใจมากขึ้น ดังนั้นแบบฝึกหัดจึงไม่ใช่สมุดฝึกที่ครูจะให้เด็กกบตบหรือหน้าต่อหน้า แต่เป็นแหล่งประสบการณ์เฉพาะสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ และเป็นเครื่องมือช่วยที่มีค่าของครูที่จะสนองความต้องการเป็นรายบุคคล ในชั้น

6. หลักและวิธีการทำแบบฝึกทักษะ

สมวงศ์ แปลงประสพโชค (2543, หน้า 10-24) กล่าวเกี่ยวกับให้นักเรียนทำ แบบฝึกทักษะไว้น่าสนใจ ดังนี้

1. แบบฝึกทักษะและกิจกรรมควรเรียงจากง่ายไปหายาก
2. ควรให้คำตอบของแบบฝึกทักษะบางข้อที่ยากเพื่อให้นักเรียนตรวจสอบงาน และควรมีข้อแนะนำอธิบายสำหรับข้อที่ยาก
3. ควรให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกทักษะในช่วงเวลาเรียน จะได้จำแนกข้อยาก และมีโอกาสซักถาม
4. หลีกเลี่ยงการให้ทำแบบฝึกทักษะที่ซ้ำซาก และกิจกรรมที่ทำเป็นกิจวัตร ควรสอดแทรกเกมปริศนา และกิจกรรมทดลองที่น่าสนใจ
5. ควรมีแบบฝึกทักษะแบบปลายเปิดที่นักเรียนเลือกปัญหาด้วยตนเอง
6. นักเรียนควรได้รับอนุญาตให้ทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มเล็กในบางโอกาสพยายามส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และลดการลอกงานกัน

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 81) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างแบบฝึกไว้ว่า

1. มีความมุ่งหมายในการสร้างแน่นอน
2. สร้างจากง่ายไปหายาก คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. ต้องจัดทำแบบฝึกทักษะไว้ล่วงหน้า โดยทำไว้เป็นรายเนื้อหาหรือทำเป็นบทๆ ตามบทเรียนพร้อมเฉลยไว้ด้วย

4. ต้องจัดทำหลังจากสอนบทเรียนหรือเนื้อหาอื่นๆ แล้ว

วิชัย เพ็ชรเรือง (2546, หน้า 77) ยังได้กล่าวถึงหลักในการจัดทำแบบฝึกว่าควร มีลักษณะดังนี้

1. แบบฝึกทักษะต้องมีเอกภาพ และสมบูรณ์ในตัว
2. เกิดจากความต้องการของผู้เรียนและสังคม
3. ครอบคลุมเนื้อหารายวิชา โดยบูรณาการให้เข้ากับการอ่าน
4. ใช้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรม
5. สนองความสนใจใคร่รู้ และความสามารถของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียนเต็มที่
6. คำนึงถึงพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน
7. เน้นการแก้ปัญหา
8. ครูและนักเรียนได้มีโอกาสวางแผนร่วมมือกัน
9. แบบฝึกทักษะควรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีความแปลกใหม่ สามารถปรับ สำหรับเข้าสู่โครงสร้างทางความคิดของเด็กได้

สรุปได้ว่า หลักและวิธีการทำแบบฝึกทักษะมีดังนี้ ครอบคลุมเนื้อหา จัดทำหลังจากเรียนบทเรียนเนื้อหานั้นแล้ว เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก สนองความแตกต่างของผู้เรียน แบบฝึกที่ดีควรมีหลากหลายรูปแบบ แปลกใหม่ น่าสนใจ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

7. ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการทำแบบฝึกทักษะ

ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อจูงใจ ให้ผู้เรียนอยากเรียน เกิดความกระตือรือร้น มีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน และพยายามส่งเสริม ให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามความสามารถของแต่ละบุคคล

พรรณี ชูทัย (2541, หน้า 142) ได้กล่าวไว้ การสร้างแบบฝึกที่ดีนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา เพื่อสอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ พัฒนาการของผู้ศึกษา จึงได้ยึดหลักทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยา เพื่อนำมาประกอบการสร้างแบบฝึก ดังนี้

1. ความใกล้ชิด หมายถึง การใช้สิ่งเร้าและการตอบสนองเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน จะสร้างความพอใจแก่ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกที่เสริมจากแบบฝึกหัดในบทเรียน และมีหลายรูปแบบ

1.1 กฎแห่งการฝึกฝน (Law of Exercise) คือ การที่ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดมาก ๆ จะทำให้เกิดความชำนาญ การสร้างแบบฝึกจึงช่วยให้ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกที่เสริมจากแบบฝึกหัดในบทเรียน และมีหลายรูปแบบ

1.2 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) คือ การให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียน จะทำให้เกิดความพอใจในการเรียน

1.3 กฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) คือ แบบฝึกต้องมีเนื้อเรื่องเป็นที่สนใจของผู้เรียน ความยากง่ายมีความเหมาะสมกับวัยและสติปัญญา มีสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนพอใจในการเรียน การประเมินผลควรกระทำอย่างรวดเร็วหลังจากที่นักเรียนทำสำเร็จแล้ว

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในการสร้างแบบฝึกควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับบุคคล ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป

3. การจูงใจผู้เรียน แบบฝึกควรเพิ่มจากง่ายไปหายากเพื่อสร้างความสนใจ เมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในการทำงาน แบบฝึกควรมีรูปแบบที่หลากหลาย สั้น เข้าใจง่าย

4. การนำสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตและการเรียนรู้มาให้ให้นักเรียนได้ทดลองทำภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน จะทำให้นักเรียนมีความสนใจแบบฝึกยิ่งขึ้น

กุกุยา แสงเดช (2545, หน้า 6) กล่าวว่า การศึกษาในเรื่องจิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ผู้สร้างแบบฝึกไม่ควรละเลย เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ของจิต และพฤติกรรมการตอบสนองนานาประการ โดยอาศัยกระบวนการที่เหมาะสม และเป็นวิธีที่ดีที่สุด การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้จากข้อมูลที่นักจิตวิทยา ได้ทำการค้นพบ และทดลองใช้แล้ว สำหรับการสร้างแบบฝึกในส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน ดังทฤษฎีลองผิด ลองถูกของ ธอร์นไดค์ ได้สรุปเป็นกฎเกณฑ์การเรียนรู้ 3 ประการ คือ

1. กฎความพร้อม หมายถึง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำ
2. กฎผลที่ได้รับ หมายถึง การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นเพราะบุคคลกระทำซ้ำ และยิ่งทำมาก ความชำนาญจะเกิดขึ้นได้ง่าย
3. กฎแห่งผล หมายถึง ถ้าบุคคลใดได้กระทำสิ่งใดแล้ว ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก็อยากกระทำสิ่งนั้นอีก แต่ถ้ากระทำแล้วไม่ได้ผลดีก็ไม่ต้องอยากกระทำอีก

จากหลักการและทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่าการฝึกทักษะจะต้องให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในสิ่งนั้นมาก่อน แล้วจึงฝึกทักษะโดยการกระทำซ้ำกันหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความชำนาญจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก็จะทำให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในสิ่งนั้นอีก

ความสามารถในการเขียนเรียงความ

1. ความหมายของการเขียนเรียงความ

ประพนธ์ เรืองณรงค์, และคนอื่น ๆ (2545, หน้า 77) กล่าวว่า การเขียนเรียงความ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเล่าเรื่อง แสดงความรู้ความคิดเห็น หรือความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจตามที่ผู้เขียนต้องการ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 223) ให้ความหมายของเรียงความว่าเป็นการเขียนบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินและความคิดใหม่ ๆ จากการอ่าน

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 468) กล่าวว่า ความหมายการเขียนเรียงความ หมายถึง เรื่องที่นำข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงขึ้น นำข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราว แต่งหนังสือที่ใช้พูด เขียนกันเป็นสำคัญต่างจากลักษณะที่แตกต่างเป็นร้อยกรอง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 968) ได้ให้ความหมายของเรียงความ หมายถึง เรียงความ ก. การนำข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราว แต่งหนังสือในลักษณะที่ใช้พูด หรือเขียนกันเป็นสามัญต่างจากลักษณะที่แต่งเป็นร้อยกรอง เรื่องที่นำข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงขึ้น

เสนีย์ วิลาวรรณ (2547, หน้า 134) ให้ความหมายของเรียงความ หมายถึง ข้อความหลายย่อหน้าซึ่งประกอบด้วยชื่อเรื่อง และมีข้อความบรรยายหรืออธิบายความภายในขอบเขตของชื่อเรื่อง เครื่องคิดในการแบ่งย่อหน้า ย่อหน้าเนื้อเรื่อง ย่อหน้าสรุป

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 119) ได้ให้ความหมายการเขียนเรียงความ หมายถึง เป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ภาษา ผู้เขียนจะต้องศึกษากฎเกณฑ์ และฝึกหัดเขียนเพื่อให้ภาษาของตนนั้นราบรื่นสละสลวยและการถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านรู้เรื่องตามที่ผู้เขียนต้องการได้ การเขียนเรียงความนั้นต้องบรรจุความรู้ ความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่เรามีอยู่เสนอผู้อ่าน โดยเขียนให้ตรงกระตุ้ที่ตั้งไว้

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2548, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของเรียงความ หมายถึง การเขียนเรียงความเป็นการแสดงความคิดความรู้สึก ความเข้าใจของเราให้ผู้อ่านทราบ การเขียนเรียงความจึงเป็นการฝึกให้ผู้เขียนรู้จักใช้ความคิด ความเห็น และความรู้ของตนในการเขียนเรียงความจึงเป็นการฝึกให้ผู้เขียนถ่ายทอดความรู้สึกของผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วสามารถที่จะเข้าใจตามลำดับเนื้อความที่เป็นขั้นตอน การเขียนเรียงความต้องเขียนตามหลักการใช้ภาษา ความถูกต้องเนื้อหาสาระน่าอ่าน

กระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 251) ให้ความหมายของเรียงความว่า การเขียนเรียงความ เป็นการเขียนแสดงความคิด ความรู้สึก โดยใช้คำสำนวนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่อง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของเรียงความ หมายถึง การเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ข้อมูล ความคิดเห็น ความรู้สึกที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้เขียนอย่างมีระบบระเบียบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 23-24) กล่าวไว้ว่า เรียงความ หมายถึง การ นำ คำมาแต่งเป็นเรื่อง เพื่อใช้เป็นข้อเขียนที่แสดงความคิดเห็น ความรู้ ความรู้ ความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้เขียนถ่ายทอดถึงผู้อ่าน

จากความหมายของการเขียนเรียงความดังกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการเขียน เรียงความเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนเรียบเรียงประโยคเป็นเรื่องราวต่อเนื่อง โดยอาศัยความรู้ ความคิดและประสบการณ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล มีแบบแผนซึ่งประกอบด้วย คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตามที่ผู้เขียนต้องการ

2. ประเภทของเรียงความ

เนื้อเรื่องเรียงความมีหลากหลายตามวิธีการเขียน วัตถุประสงค์ ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้เขียน จึงมีการแบ่งประเภทเนื้อหาของเรียงความไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ธนิศา แสนปัญญา (2543, หน้า 8) ได้แบ่งประเภทของเรียงความสำหรับให้ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ฝึกเขียนดังนี้ แบบอธิบายหรือบรรยาย เป็นการเขียนเรื่องที่ได้พบเห็น มา และเป็นเรื่องที่น่าสนใจ แบบพรรณนาเป็นการเขียนที่คล้ายกับการบรรยาย แต่การเขียน ประเภทนี้ ผู้เขียนต้องการการสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของตนเองเข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้อ่าน เกิดอารมณ์คล้อยตาม แบบเทศนาสั่งสอนเป็นการเขียนมุ่งโน้มน้าวให้ผู้อ่านประพฤติปฏิบัติ ตามคำสอนนั้น และเป็นเรื่องที่มีสาระแบบอภิปรายเปรียบเทียบ เป็นการเขียนที่ยกข้อความ ประเด็นสำคัญมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เกิดภาพพจน์ชัดเจนยิ่งขึ้น แบบสารกหรือยกตัวอย่าง เป็นการเขียนที่ยกตัวอย่างให้เห็นจริงเพื่อประกอบหรือขยายเนื้อเรื่องให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า เรียงความแบ่งได้ตามประเภทของเนื้อหาที่ต้องการสอนเพื่อให้เหมาะสม กับวัยและการนำเสนอความรู้ ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ สำหรับนักเรียน ระดับ ชั้น ประถมศึกษา ควรสอนเรียงความประเภทอธิบายและบรรยาย เนื้อด้วยเป็นการเขียนประเภท นำเสนอความรู้ ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน และ สอดแทรกข้อคิดที่ควรนำไปปฏิบัติ

3. องค์ประกอบของเรียงความ

เรียงความเป็นงานเขียนที่มีแบบแผนเป็นงานเขียนที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของงาน เขียนประเภทอื่น ๆ มีผู้รู้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเขียนเรียงความไว้ ดังนี้

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543, หน้า 35) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเขียน เรียงความสรุปได้ดังนี้

1. การเขียนคำนำ หมายถึง การเริ่มเรื่องในย่อหน้าแรก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความ สนใจในการติดตามอ่านเรื่องต่อไป การเขียนคำนำ มี 3 วิธี คือ

1.1 การเขียนบอกโดยตรง ผู้เขียนเขียนบอกตรงๆ ว่า ต้องการเขียน เรื่องอะไร เพราะอะไร และทำไมจึงเขียนเรียงความเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ความเห็น ความเข้าใจ หรือความใฝ่รู้ให้ผู้อ่านทราบ

1.2 เขียนบอกโดยอ้อม ผู้เขียนเขียนถึงเรื่องอื่นเพื่อเป็นการนำไปสู่เรื่องที่ต้องการ เรื่องที่เขียนจึงควรเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน

1.3 เขียนโดยแสดงแนวคิด ผู้เขียนเขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องก่อนแล้วจึงอธิบายแนวคิดให้ผู้อ่านเข้าใจในภายหลัง

2. การเขียนเนื้อเรื่อง หมายถึง การเขียนรายละเอียดทั้งหมด โดยแบ่งเป็นย่อหน้าหลายย่อหน้า ซึ่งมีลักษณะคือ

2.1 มีเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของข้อเขียน

2.2 มีสัมพันธภาพ คือข้อความต่างๆ ในแต่ละย่อหน้าจะต้องดำเนินไปตามลำดับ ติดตามเรื่องโดยง่าย ต้องจัดระเบียบความคิด จัดลำดับเวลา สถานที่เหตุผลเพื่อนำไปสู่จุดหมาย

2.3 มีสารัตถภาพ คือการเน้นใจความสำคัญให้ผู้อ่านทราบว่าตอนใดเป็นใจความสำคัญหลัก ตอนใดเป็นใจความสำคัญรองหรือรายละเอียด

3. การเขียนสรุป หมายถึง ส่วนที่ผู้เขียนแสดงทัศนะหรือข้อคิดเกี่ยวกับเรื่อง ที่เขียนไว้ตอนท้ายของเรื่อง บางครั้งอาจสรุปเพียงตอนเดียวหรือประโยคเดียว

กัลยา สหชาติโกสีย์ (2545, หน้า 76-77) สรุปหลักของการเขียนเรียงความไว้ว่า การเขียนเรียงความต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ตามลำดับ และเนื้อเรื่อง กับชื่อเรื่องต้องสัมพันธ์กัน ต้องใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ ไม่ใช่คำที่ยากเกินไปหรือใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยไม่จำเป็น เขียนด้วยลายมือที่อ่านง่าย ชัดเจน ถูกต้อง ไม่เขียนฉีกคำ แยกคำ และเว้นหน้ากระดาษไม่เหมาะสม ใช้ภาษาระดับทางการ ไม่ใช่ภาษาพูด ภาษาถิ่น หรือภาษาตลาด ไม่ใช่คำย่อ หรือตัวเลข นอกจากจะกล่าวถึง วัน เดือน ปี สถิติหรือจำนวนต่างๆ ถ้าจำเป็นต้องใช้อักษรย่อต้องเป็นอักษรย่อที่เป็นที่ยอมรับหรือนิยมใช้ และเป็นที่ยอมรับกันได้ดี ใช้คำกะทัดรัดตรงความหมาย ไม่กำกวมและฟุ่มเฟือย โดยต้องมีการวางโครงเรื่องก่อนแล้วจึงเขียนเรียงความตามลำดับโครงเรื่อง

เจียรนัย ศิริสวัสดิ์ (2545, หน้า 105) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียงความไว้ว่ามี 2 ประการ คือ

1. คำนำ เป็นส่วนแรกของงานเขียนที่จะสร้างความน่าสนใจ ดึงดูดและท้าทายให้ผู้อ่านอยากรู้ อยากอ่านข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ผู้เขียนรวบรวมมาเสนอในเนื้อเรื่อง เพราะคำนำที่จะทำให้ผู้อ่านข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ผู้เขียนรวบรวมมาเสนอในเนื้อเรื่อง เพราะคำนำที่จะทำให้ผู้อ่านทราบ ได้ตั้งแต่ต้นที่กำลังจะได้อ่านเรื่องเกี่ยวกับอะไรอยู่ในความสนใจของผู้อ่านหรือไม่ เพียงใด คำนำจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านตัดสินใจได้ว่า

ควรจะอ่านงานเขียนหรือไม่ ผู้เขียนจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในเรื่องความสอดคล้องกับจุดประสงค์ ประกอบกับการใช้ศิลปะการเขียนเฉพาะเฉพาะตน ซึ่งจะทำให้คำนำบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้เขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือเข้าใจ ผู้อ่านให้ติดตามอยากอ่านเรื่องต่อไป ซึ่งมีกลวิธีหลายวิธี คือ

- 1.1 นำด้วยเรื่องรวมไปสู่เรื่องเฉพาะ
- 1.2 นำด้วยมุ่งตรงสู่เรื่อง
- 1.3 นำด้วยคำนำที่ตรงกันข้ามและเป็นปัญหาให้คิด
- 1.4 นำด้วยให้คำจำกัดความ
- 1.5 นำด้วยการบอกเจตนาหรือจุดประสงค์ในการเขียน
- 1.6 นำด้วยการเล่าเรื่องหรือเล่าถึงความเป็นมาพื้นฐานของเรื่อง
- 1.7 นำด้วยข่าว เหตุการณ์ ปัญหาเร่งด่วนที่กำลังเป็นที่สนใจ
- 1.8 นำด้วยข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง
- 1.9 นำด้วยสุภาษิต คำคม บทกวี คำกล่าวของบทโคลงสำคัญ
- 1.10 นำด้วยคำถาม
- 1.11 นำด้วยการกล่าวถึงบุคคลที่ต้องการเขียนถึง
- 1.12 นำด้วยการกล่าวถึงจุดเด่นที่น่าสนใจของสิ่งที่จะเขียนต่อไป

2. เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องเป็นส่วนที่ยาวที่สุดของงานเขียน เนื่องจากเป็นส่วนที่รวมความคิด และข้อมูลทั้งหมดที่ผู้เขียนค้นคว้ารวบรวมมาเสนออย่างมีระเบียบ และมีระบบและเป็นขั้นตอน ทำให้รับรู้และเข้าใจสาระสำคัญทั้งหมดได้อย่างแจ่มแจ้ง การเขียนเนื้อเรื่องเริ่มต้นจากการวางแผนการเขียนให้ชัดเจน รัดกุม กะทัดรัด จากนั้นจึงประมาณความคิดทั้งหมดไว้ในรูปของการวางโครงเรื่องเพื่อให้รู้ว่าผู้เขียนจะต้องค้นคว้าข้อมูลอะไร ด้วยวิธีการไหนมาประกอบงานเขียนบ้าง และเขียนเรียงตามลำดับก่อนหลัง สถานที่ เวลาเปรียบเทียบ ความสำคัญของประเด็นที่เสนอ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 47) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ ของการเขียนเรียงความไว้ดังนี้

การเขียนเรียงความเป็นการสื่อความโดยการเขียนรู้สึกนึกคิด ความเห็นความเข้าใจ หรือความรู้ให้ผู้อ่านทราบ เรียงความมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. ส่วนคำนำ เป็นการเกริ่นให้ผู้อ่านรู้เป็นคำว่าจะพูดถึงเรื่องนั้นในแง่ใด เป็นการนำผู้อ่านไปสู่เรื่องและผู้เขียนต้องการ ในการเขียนคำนำต้องเขียนมุ่งตรงไปที่จุดประสงค์
2. ส่วนเนื้อเรื่องเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ในการเขียนเนื้อเรื่องจะต้องประกอบด้วย สาระและโครงเรื่อง เนื้อเรื่องจะหน้าอ่านมากยิ่งขึ้น ถ้ามีการใช้ภาษาดีมีเหตุผลมีความคิดเห็นของผู้เขียนมีจุดหมายเด่นชัด และมีการลำดับความคิด

3. ส่วนสรุป ในการเขียนสรุปจะต้องสอดคล้องกับคำนำ ถ้าเขียนคำนำดีแล้ว การสรุปต้องดีเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกคุ้มค่า ได้ข้อคิด และความประทับใจ

กระทรวงศึกษาธิการ (2548, หน้า 251-252) กล่าวสอดคล้องกันว่าเรียงความประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ดังนี้

1. คำนำหรือส่วนนำของเรื่อง ผู้เขียนจะต้องเขียนจงใจให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านเนื้อเรื่อง อาจนำด้วยสำนวนภาษา คำคม บทร้อยกรอง หรือคำถาม ชวนติดตามหาคำตอบ โดยพยายามให้มีการเชื่อมโยงไปสู่เนื้อเรื่อง

2. เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องผู้เขียนจะต้องเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนในการเสนอข้อเท็จจริง และรายละเอียดที่สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือแนวคิดของเรื่องที่กำลังเขียน การลำดับ ความมีความสำคัญมาก หากมีเรื่องที่จะกล่าวถึงหลายเรื่องให้จัดลำดับ เขียนเป็นย่อหน้า โดยแต่ละย่อหน้ามีใจความสำคัญเพียงใจความเดียว ใจความของแต่ละย่อหน้าต้องต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน

3. สรุป สรุปเป็นย่อหน้าสุดท้ายของเรียงความ ควรมีเพียงย่อหน้าเดียว และไม่ต้องเขียนว่าสรุป ผู้เขียนจะต้องสรุปความคิดและความต้องการของผู้เขียนอาจนำสุภาษิตคำคม บทร้อยกรองที่สอดคล้องกับแนวคิดหรือเนื้อเรื่องมาลงท้ายไว้

สรุปได้ว่า การเขียนเรียงความจะต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้ง 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป การสอนให้นักเรียนเขียนเรียงความ ต้องฝึกให้รู้จักการวางแผนการเรียนและใช้ความรู้ในการเขียนให้ครอบคลุมเนื้อหาตรงตามหัวข้อ ใช้คำคม สำนวน สุภาษิต คำขวัญ ในการสรุปเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนว่าผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่าน อ่านด้วยความประทับใจ

4. หลักการเขียนเรียงความ

การเขียนเรียงความ ควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการเขียน เขียนให้ตรงประเด็น ให้มีความกลมกลืนกันตลอดเรื่อง ให้มีเอกภาพ สัมพันธภาพ สาระดีภาพ สื่อความหมายได้ชัดเจน มีใจความสมบูรณ์ แสดงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างชัดเจน มีคำนำ เนื้อเรื่อง สรุป ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรื่องที่จะเขียนเอง

กรมวิชาการ (2546 , หน้า 224) ได้เสนอหลักการเขียนเรียงความไว้ ดังนี้

1. ต้องตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะเขียนเรื่องนั้น ๆ ไปในแนวใด และกำหนดผู้อ่านเป้าหมายเพื่อใช้ถ้อยคำ เนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับผู้อ่าน

2. วางโครงเรื่องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เพื่อกำหนดขอบเขตการเดินเรื่องอย่างมีเป้าหมาย จัดลำดับความคิด และจัดกระทำข้อมูลอย่างมีระบบ

3. เขียนโครงเรื่อง ตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องตั้งแต่ต้นจนจบ

4. เขียนเปิดเรื่อง คำนำ ให้นำมาติดตามแล้วจึงเข้าสู่เนื้อเรื่องที่ได้ทั้งสาระ ความรู้ ความคิด และความรู้สึกที่ถ่ายทอดอย่างมีระบบ ชั้นสุดท้ายคือการสรุปเนื้อหาสำคัญ ผাগข้อคิด ข้อเสนอแนะให้นำมาติดตาม

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2545, หน้า 46) กล่าวว่าการสอนเรียงความอาจสอนได้หลายวิธี ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ให้หัดแต่งประโยคด้วยคำต่าง ๆ ตั้งแต่ง่ายไปหายาก
2. อ่านนิทานให้ฟังแล้วให้นักเรียนเรียบเรียงขึ้นใหม่
3. กำหนดหัวข้อที่น่าสนใจ ให้เขียนเรียงความสั้น ๆ
4. เล่าเรื่องสนุก ๆ ค้างไว้ให้นักเรียนทายตอนจบ แล้วให้เขียนส่ง
5. หาภาพมาให้ดู แล้วบรรยายถึงสิ่งที่ได้เห็นในภาพ
6. พาไปศึกษานอกสถานที่แล้วให้กลับมาเขียนเรียงความเกี่ยวกับสถานที่ ที่ได้ไปมาหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ

7. กำหนดกิจกรรมบางอย่างให้ทำ เช่น ให้ปลูกต้นไม้ หรือไม้ดอกไม้ประดับแล้วให้เขียนเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้และผลที่ได้รับ

8. ให้สังเกตของจริงแล้วเขียนเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ เช่น ให้บรรยายภาพดอกบัวในสระสวนผัก ถนนตัดใหม่

9. ให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นวัตถุ เหตุการณ์ สถานที่ ฯลฯ แล้วให้เรียงความเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อภิปรายกันมาแล้ว

10. แบ่งหมู่ให้นักเรียนไปเขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามแนวที่ครูกำหนดให้แต่เรื่องอาจไม่เหมือนกัน เช่น เรื่องสถานที่น่าเที่ยว แต่ละหมู่อาจไปเขียนเกี่ยวกับสถานที่ใด ๆ ก็ได้เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ผู้แทนหมู่มาอ่านเรียงความนั้น ๆ ในชั้น

กระทรวงศึกษาธิการ(2546, หน้า224) ได้ให้ความหมายของหลักการเขียนเรียงความนั้นๆ ในชั้น

1. ต้องตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะเขียนเรื่องนั้น ๆ ไปในแนวใด และกำหนดผู้อ่านเพื่อใช้ถ้อยคำ เนื้อเรื่องให้เหมาะแก่ผู้อ่าน

2. วางโครงเรื่องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เพื่อกำหนดขอบเขตการเดินทางเรื่องอย่างมีเป้าหมาย จัดลำดับความคิด และจัดกระทำข้อมูลอย่างมีระบบ

3. เขียนโครงเรื่องตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องตั้งแต่ต้น

4. เขียนเปิดเรื่อง คำนำ ให้นำติดตามแล้วจึงเข้าสู่เนื้อเรื่องที่ได้ทั้งสาระความรู้ ความคิดและความรู้สึกที่ถ่ายทอดอย่างมีระบบ ชั้นสุดท้ายคือสรุปเนื้อหาสำคัญ ฝากข้อคิด ข้อเสนอแนะให้นำติดตาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 30-31) กล่าวว่าหลักการเขียนเรียงความที่สำคัญ มีดังนี้

1. เขียนตรงตามส่วนประกอบของเรียงความ คือ มีส่วนนำเรื่อง เนื้อเรื่อง และส่วนปิดเรื่อง ย่อหน้าแรก และย่อหน้าสุดท้ายเป็นส่วนนำเรื่อง และส่วนปิดเรื่อง

2. เขียนตรงตามโครงเรื่องที่วางไว้ทุกประเด็น

3. เนื้อเรื่องที่วางไว้ตามโครงเรื่องควรเขียนอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ และมีการลำดับความที่ต่อเนื่องสอดคล้องกัน อ่านเข้าใจ ประเด็นความคิดหลักต้องแจ่มชัด อย่าเขียนนอกนอกเรื่องที่วางไว้

4. การนำเสนอเรื่องนอกจากจะให้สาระน่าอ่านแล้ว ยังควรต้องเลือกสรรข้อความ ที่เหมาะสมมากแล้ว จะทำให้น้ำหนักของถ้อยคำน่าเชื่อถือ สามารถจูงใจให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามถ้อยคำที่เลือกสรรไว้

5. มีความคิดแปลกใหม่ ทันสมัย น่าสนใจ สอดแทรกในข้อเขียนอย่างเหมาะสมจะกลมกลืน นับเป็นท่วงทำนองการเขียนเฉพาะตัวที่น่าสนใจ หรือแสดงความคิดเชิงสร้างสรรค์

6. มีสำนวนการเขียนดี มีโวหาร คือมีถ้อยคำที่เรียบเรียงน่าอ่าน มีการแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความที่เปรียบเทียบ

สรุปได้ว่า การเขียนเรียงความจะต้องเขียนให้ชัดเจน ตรงกับชื่อเรื่องต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้อื่นทราบจุดมุ่งหมายได้ทันที และมีการประมวลความคิดอย่างมีระเบียบ การเขียนคำนำจะเป็นการเกริ่นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องการเขียนเนื้อเรื่องจะเป็นการขยายเนื้อความแนวคิดอย่างละเอียดให้เกิดความเข้าใจชัดเจน แล้วสรุปเรื่องอย่างกระชับเพื่อสนับสนุนแนวคิดให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจในงานเขียน

5. วิธีการสอนเขียนเรียงความ

วิธีการสอนเขียนเรียงความ มีผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอธิบายไว้ดังนี้

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543, หน้า 26) ได้แสดงทรรศนะว่า ในการสอนเขียนเรียงความนั้น ผู้สอนควรช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนจะเขียนก่อน เพราะนักเรียนยังไม่สามารถมองเห็นภาพรวม และรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่องที่จะเขียนเรียงความนั้น ครูผู้สอนควรช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียน ตลอดจนมีความรู้ในเรื่องที่จะเขียน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 225) เสนอแนวทางต่าง ๆ ที่สามารถนำมาฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปใช้เขียนเรียงความ จะเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ด้วยการให้รู้จัก คำ วลี หรือกลุ่มคำที่เรียกว่า การสร้างวงศัพท์ ถัดจากนั้นจึงให้เรียนรู้วิธีการเขียนประโยค แบบต่าง ๆ อย่างง่าย ๆ รู้จักการเชื่อมคำ การเชื่อมประโยค การเชื่อมข้อความ จนเป็นย่อหน้าต่าง ๆ ด้วยเทคนิคการสอนอย่างน่าสนใจ รู้จักวิธีการสร้างโครงเรื่อง การขยายโครงเรื่อง การสรุปความจากหัวข้อโครงเรื่อง

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2545, หน้า 20-21) ได้เสนอแนะวิธีสอนเขียนว่าควรเริ่มจากสิ่งที่ย่างสำหรับนักเรียนก่อน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นคำวลี หลังจากนั้นส่งเสริมให้เขียนเป็นประโยค ต่อมาเป็นย่อหน้า ๆ และเป็นเรื่องตามลำดับ ส่วนการมอบหมายให้นักเรียนเขียนเป็นเรื่องสั้น ครูควรเลือกหัวข้อที่นักเรียนคุ้นเคย และมีประสบการณ์มาก่อน ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนมีข้อมูลในการเขียนอย่างเพียงพอ มิฉะนั้น นักเรียนจะไม่สามารถ

เขียนเรื่องราวที่มอบหมายได้ หลักการสอนเขียนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ก่อนการเขียน เรียงความประเภทต่าง ๆ ครูควรอธิบายหลักการเขียนเรียงความแต่ละประเภท เพื่อจะได้เขียนถูกต้องต่อไป

เจียรนัย ศิริสวัสดิ์ (2545, หน้า 20) กล่าวว่า เรียงความเป็นวิชาที่ว่าด้วยการนำประโยคที่ได้ใจความมาเรียงลำดับติดต่อกันเป็นเรื่องราว สั้น ยาว ตามแต่เนื้อหาของหัวเรื่อง และระดับความรู้ของผู้เขียน การสอนเขียน ควรเน้นให้เด็กคิดอย่างอิสระไม่ควรให้เด็กเขียนจากการจำเนื้อเรื่องที่ครูเล่าเพียงอย่างเดียว จุดประสงค์ก็เพื่อให้เด็กแสดงความคิดออกมาอย่างเสรี ด้วยการพูดหรือเขียน และครูไม่ควรตำหนิจนเด็กเสียกำลังใจ

กัลยา สหชาติโกสัย (2545, หน้า 95) ให้ความหมายการสอนเขียนเรียงความไว้ว่าเป็นการฝึกให้ผู้เขียนรู้จักใช้ความคิดเห็น และความรู้ของตนในการเรียบเรียงขึ้นเป็นเรื่องราว และถ่ายทอดความรู้สึกออกมาสู่ผู้อ่าน

วรวรรณ โสมประยูร (2548, หน้า 580) ได้เสนอแนวทางการเขียนเรียงความว่า เป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ก่อนสอนเขียนเรียงความ ควรสอนแบบสร้างสรรค์ และเขียนความเรียงทั่วไปก่อน
2. การสอนเขียนเรียงความและความเรียง ควรมีสิ่งเร้ามาช่วยให้เด็กคิดสิ่งที่เขียนทำให้ง่ายขึ้น สิ่งเร้าที่จะช่วยในการเขียนเรื่อง เช่น ภาพ ของจริง เหตุการณ์ และอื่น ๆ
3. สิ่งที่จะให้นักเรียนเขียนเรียงความได้ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ความพร้อมทางอารมณ์ สติปัญญา และเหมาะสมกับวุฒิภาวะนักเรียน
4. ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ควรปูพื้นฐานในการเขียนเรียงความ โดยให้นักเรียนพูดเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเขียนก่อนแล้วจึงฝึกเขียน
5. การจัดกิจกรรมการสอนเขียนเรียงความ ควรให้สอดคล้องกับประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของนักเรียน
6. สร้างศรัทธาในการเขียน โดยให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายมองเห็นประโยชน์ของงานเขียน และเกิดความภาคภูมิใจในงานเขียนของตนเอง
7. สร้างบรรยากาศให้อยากเขียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และจินตนาการอย่างเสรี
8. การตรวจและแก้ไขงานเขียนของนักเรียน ครูควรทำด้วยความระมัดระวัง ควรใช้การชมมากกว่าการติ และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความสามารถต่างกันด้วย

9. การเขียนแต่ละครั้งควรตั้งความมุ่งหมายเพื่อฝึกทักษะเพียงอย่างเดียว เช่น ฝึกการเขียนเรื่อง ฝึกการเขียนรูปแบบ ฝึกการเป็นเอกภาพของเรื่อง ฝึกความสัมพันธ์ภาพของเรื่อง ฝึกการใช้สำนวนโวหาร เป็นต้น

10. ครูควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจองค์ประกอบของเรียงความ ในเรื่องต่อไปนี้

10.1 เนื้อเรื่อง มีความถูกต้อง ชัดเจน มีเอกภาพ มีความสอดคล้องกับชื่อเรื่อง

10.2 การใช้ภาษาควรใช้ถ้อยคำสำนวนให้ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล และสถานที่

10.3 รูปแบบ มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ มีบทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

10.4 กลไกประกอบการเขียน ได้แก่ ลายมือ วรรคตอน สะกดการ์นต์ และ มีความสะอาด เรียบร้อย

11. ครูควรให้นักเรียนเข้าใจลักษณะสำคัญของเรียงความที่ดีว่า ต้องมีการเน้นใจความสำคัญอย่างเด่นชัด (สารัตถภาพ) มีลำดับความต่อเนื่องสัมพันธ์ (สัมพันธ์ภาพ) และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เอกภาพ)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 18) ได้รวบรวมหลักการสอนเขียนเรียงความ และเสนอแนะวิธีสอนไว้ ดังนี้

1. เรื่องที่จะนำมาใช้สอนเรียงความนั้น ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของเด็ก และเหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียน วิธีที่จะทราบว่าเป็นเรื่องใดนั้น ให้นักเรียนเสนอชื่อเรื่อง แล้วช่วยกันคัดชื่อเรื่องที่เหมาะสมมาให้นักเรียนเขียน เป็นการให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วม จะช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในการเขียนที่ดีกว่าครูกำหนดเรื่องให้

2. การใช้อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเขียนเรียงความได้ผลดียิ่งขึ้นครูควรหาภาพ รูปปั้นของจริงมาให้นักเรียนฝึกพรรณนาโวหาร ฝึกบรรยายสั้น ๆ ก็ได้ การเขียนเรียงความไม่จำเป็นต้องยาวเสมอไป อาจฝึกสลับกับการเขียนบรรยายหรือพรรณนาสั้น ๆ

3. การคิดเห็นภาพในใจสำคัญมาก ในการเขียนเรียงความ ครูควรหาวิธีช่วย หรือเร้าความสนใจให้นักเรียนคิดภาพของเรื่องที่จะเขียน เชื่อมโยงแล้วเขียนถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านเข้าใจ

4. การเขียนเรียงความอาจทำได้หลายวิธี เช่น การเริ่มต้นด้วยการใช้คำที่กำหนดให้แต่งประโยค แล้วนำประโยคมาเรียบเรียงข้อความ

5. ครูควรแนะนำให้นักเรียนรู้ขั้นตอนการเขียนเรียงความ คือ ขั้นร่าง ชั้นเรียบเรียงขั้นร่าง คือ การเตรียมความรู้เพื่อเรียบเรียงด้วยการตั้งคำถามตนเองว่า เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีใจความย่อๆอย่างไรจะลำดับความใดไว้ก่อนหลัง แต่ละข้อที่ลำดับไว้มีรายละเอียดอย่างไรจะสรุปว่าอย่างไร ชั้นเรียบเรียง จะต้องรู้จักใช้ประโยคสั้น เขียนให้อ่านเข้าใจง่าย มีจุดมุ่งความชัดเจนเป็นสำคัญ ควรใช้ถ้อยคำของตนเองให้มากที่สุด

6. ครูควรแนะนำให้นักเรียนฝึกในเรื่องการเพิ่มพูนความรู้เรื่องคำให้มาก ควรฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต ให้รักการอ่านให้มาก ฟังมาก ให้สังเกตถ้อยคำสำนวนของนักเรียนที่ได้รับความนิยมนิยม และฝึกเขียนอยู่เสมอ

แลนนอน (Lannon, 1983, p. 96) ได้นำเสนอรูปแบบของการเขียนเรียงความอย่างง่ายในรูปแบบของหนึ่งย่อหน้า ซึ่งประกอบไปด้วย บทนำ 1-2 บรรทัด ตัวเรื่อง 3-4 บรรทัด และตอนสรุป 1 บรรทัด ดังแสดงในแผนภาพที่ 4

บทนำ 1-2 บรรทัด
ตัวเรื่อง 3-4 บรรทัด
ตอนสรุป 1 บรรทัด

ภาพ 4 รูปแบบการเขียนเรียงความอย่างง่าย

ที่มา : แลนนอน (Lannon, 1983, p. 96)

จากภาพ 4 หมายความว่า ครูเริ่มให้นักเรียนฝึกเขียนเรียงความอย่างง่าย โดยเขียนเพียง 1 ย่อหน้าในหนึ่งย่อหน้านี้ ต้องกล่าวถึงบทนำ ส่วนขยาย และตอนสรุป

จากหลักและวิธีสอนเรียงความ สรุปได้ว่า การสอนเขียนเรียงความเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อน การที่จะให้นักเรียนเขียนเรียงความได้ดีนั้น ครูต้องสร้างเจตคติที่ดีให้กับนักเรียนควรมีสิ่งเร้ามาช่วยให้นักเรียนอยากเขียน พร้อมทั้งแนะนำวิธีการ ขั้นตอนในการเขียน ควรเริ่มจากง่ายไปหายาก คือ การเขียนคำ วลี ประโยค เป็นย่อหน้า เป็นเรื่องตามลำดับก่อนหลัง ควรให้ความรู้ ความคิด และเห็นภาพรวมของเรื่องก่อน เรื่องที่เขียนควรเป็นเรื่อง ใกล้ตัวที่นักเรียนคุ้นเคยและมีประสบการณ์ จะช่วยให้นักเรียนเกิดแนวคิด เกิดภาพในใจแล้วนำไปเขียนเป็นเรื่องได้ นอกจากนี้ครูต้องคอยแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนอย่างทั่วถึงทุกคน และเป็นกำลังใจให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเขียนเรียงความ

6. ความสามารถในการเขียนเรียงความ

วอร์ธีย์ โสมประยูร (2548, หน้า 108) กล่าวว่า ความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เลือกสรรสิ่งที่ตนต้องการนำมาลำดับความด้วย การเรียบเรียงเป็นตัวอักษรเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกทางความคิดได้ตรงกับจุดประสงค์ของผู้เขียน ภาษาที่ใช้ในการเขียนค่อนข้างจะเป็นทางการ มีระเบียบแบบแผนมากกว่าภาษาที่ใช้พูด สรุปได้ว่า ความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงแนวความรู้ ความคิดและประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งแสดงออกมา

โดยใช้ตัวอักษรสื่อความหมายโดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุปเพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

วาเล็ท (Valette, 1977, p.217) กล่าวว่าความสามารถในการเขียนเป็นความสามารถในการใช้ศัพท์ การสะกด ไวยากรณ์ โดยการเขียนอย่างเชี่ยวชาญในลีลาของภาษา

แพ็ตตี้ (Patty, 1986, p. 226) กล่าวว่าความสามารถในการเขียน คือความสามารถในการแสดงความคิดที่ต้องการ เชื่อมโยง จัดวางและพัฒนาการรายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการเรียบเรียงความคิดให้เป็นประโยค เป็นข้อความสั้น ๆ และเป็นเรื่องราว

จอห์นสัน (Johnson, 1896, p .93) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการเขียนคือความสามารถที่ผู้เรียนถ่ายทอดเนื้อหา รายละเอียดต่างๆ ในลักษณะที่ถูกต้องทางไวยากรณ์ เป็นข้อความสั้น ๆ เพื่อสื่อความหมายได้

สรุปได้ว่า ความสามารถในการเขียนเรียงความ เป็นความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่แสดงถึงความรู้ความคิด การใช้ถ้อยคำ สำนวน การเสนอเรื่อง การใช้ภาษาสื่อความหมายขยายความ ลำดับความ ในการเขียนเรียงความ โดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ได้อย่างเป็นระบบโดยใช้ความคิด ความรู้ในการใช้ภาษา เพื่อสื่อความเข้าใจระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนได้ตามจุดมุ่งหมาย

7. กระบวนการเขียนเรียงความ

นับว่าเป็นก้าวใหม่ของการสอนเขียน เพราะแต่ก่อนผู้สอนมักเน้นผลการเขียนมากกว่ากระบวนการเขียน ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะเน้นการใช้กระบวนการเขียน และผลการเขียนไปด้วยกัน

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543, หน้า 20-23) ได้กล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการการเขียนเรียงความไว้ว่า หมายถึง ระเบียบหรือวิธีการที่ใช้ในการเขียน ซึ่งจำเป็นที่ต้องศึกษา เพื่อจะได้ฝึกฝนให้สามารถคิดและเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเขียนที่ดีจะช่วยพัฒนาทักษะการเขียนนั้น ผู้เขียนต้องคำนึงถึงกระบวนการเขียนต่อไปนี้

1. การคิด

ไม่ว่าผู้เขียนจะเขียนเรื่องใดก็ตาม สิ่งแรกก็คือเรื่องของความคิด ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ก่อนลงมือเขียนเรื่องใดต้องเรื่องนั้นให้แจ่มแจ้งเสียก่อน เมื่อคิดได้จึงเลือกใช้ถ้อยคำตามความหมายที่ต้องการ ซึ่งมีกระบวนการเขียนเรียงความไว้ ดังนี้

1.1 คิดให้เข้าจุด คือ การคิดให้อยู่ในวงจำกัดและคิดถึงจุดประสงค์ที่สำคัญเพียงจุดเดียว การจะคิดให้เข้ากับจุดนั้นมี 3 ประการคือ

1.1.1 คิดในสิ่งที่รู้ เพราะถ้าเรารู้สิ่งนั้น เราจะคิดจะเขียนได้คล่อง ผู้เขียนอาจรู้ได้จากประสบการณ์ตรง ได้สัมผัสด้วยตนเองหรือจากการอ่านหนังสือ การสัมภาษณ์หรือจากการค้นคว้า

1.1.2 คิดในหัวข้อที่จำกัด ผู้เขียนควรจำกัดขอบเขตของเนื้อหาที่จะเขียนให้ชัดเจน เพราะถ้าเป็นหัวข้อที่กว้างขวางเกินไปอาจทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้น

1.1.3 ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดหลักอย่างกระจ่างชัด ความคิดหลัก เป็นสิ่งสำคัญมาก ก่อนลงมือเขียนต้องรู้ว่าความคิดหลักคืออะไรแล้วพยายามเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความคิดหลักนั้น

1.2 จัดระเบียบความคิด การจัดระเบียบความคิดเพื่อไม่ให้เกิดการเขียนวนวนซ้ำซ้อน โดยจัดระเบียบความคิด 3 ลักษณะ คือ

1.2.1 การจัดลำดับเรื่องราว คือการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อน เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นภายหลัง เช่น การเขียนเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคล ก็ควรกล่าวถึงในวัยเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน จนถึงวัยชรา ตามลำดับ

1.2.2 การจัดลำดับสถานที่ คือการเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ตามความเป็นจริงไม่วกไปวนมา เพื่อให้ผู้อ่านนึกภาพตามไปเป็นขั้นตอน

1.2.3 การจัดลำดับตามเหตุผล คือ การเขียนโดยใช้เหตุผล และเมื่อมีเหตุแล้วต้องมีผลตามมาหรือเมื่อนึกถึงผลทำให้โยงไปถึงเหตุได้ เช่น เพราะสาเหตุใดยาเสพติด จึงเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน

1.3 มีความกระชับในเรื่องที่คิด คือการเขียนเรื่องที่จะต้องมีความคิดหลัก ที่ชัดเจนเพียงความคิดเดียว เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจับประเด็นได้ว่าผู้เขียนต้องการเสนอความคิดอะไรถ้าผู้อ่านสามารถสรุปความคิดออกมาได้ชัดเจน แสดงว่าเรื่องนั้นมีความกระชับในเรื่องที่คิด

1.4 แสดงความคิดอย่างแจ่มแจ้ง คือการเขียนที่เสนอความคิดได้อย่างชัดเจน โดยผู้อ่านสามารถสื่อได้ตรงกับความคิดของผู้เขียน เช่น ถ้าผู้เขียนแสดงความคิดเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต หากผู้อ่านอ่านแล้วเข้าใจหรือเข้าใจผิดว่า สมัยนี้ความซื่อสัตย์ไม่ได้ช่วยให้คนร่ำรวยหรือเป็นสุขได้ แสดงว่าการแสดงความคิดของผู้เขียนยังไม่แจ่มชัด

กรมวิชาการ (2545, หน้า 132) ได้เสนอแนะขั้นตอน และกิจกรรมการสอนเขียนเรียงความรูปแบบแผนความคิด ไว้ดังนี้

1. กำหนดชื่อเรื่องหรือความคิดรวบยอด
2. ระดมสมองที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง หรือความคิดรวบยอดสำคัญเป็นคำ หรือวลีสั้น ๆ
3. นำคำหรือวลี ที่จัดบันทึกเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน มาจัดกลุ่มแล้วตั้งชื่อกลุ่มหัวข้อรายย่อย และเรียงลำดับกลุ่มคำ

4. ออกแบบแผนที่ความคิดโดยเขียนชื่อเรื่องไว้ตรงกลางหน้ากระดาษแล้ววางชื่อกลุ่มคำหรือหัวข้อย่อยรอบชื่อเรื่อง นำคำที่สนับสนุนวางรอบชื่อกลุ่มคำ แล้วใช้เส้นโยงกลุ่มคำให้เห็นความสัมพันธ์ เส้นโยงอาจเขียนคำอธิบายก็ได้ กลุ่มคำอาจแสดงด้วยภาพประกอบ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 21) การเขียนเรียงความเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมาก ผู้เขียนจะต้องมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการจะเขียนกระบวนการที่จะจัดกระทำข้อมูล เพื่อใช้ในการเขียนความรู้เรื่องหลักการใช้ภาษา และความรู้เกี่ยวกับกลวิธีตามประเภทของการเขียน

ดังนั้นในการสอนเขียนเรียงความแต่ละครั้งครูควรเลือกวิธีสอน และกิจกรรมที่แตกต่างกัน เพราะจะทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเขียนเรียงความ แต่กลับทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเขียนเรียงความ มากขึ้น

8. การวัดความสามารถในการเขียนเรียงความ

กาญจนา ปราบพาล (2532) อ่างใน ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์ (2536) กล่าวถึงลักษณะของแบบวัดความสามารถในการสื่อสารไว้ดังนี้

1. ภาษาที่จะนำมาทดสอบ ควรเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจริง เป็นภาษาที่เป็นธรรมชาติ สมเหตุสมผล อยู่ในบริบทและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ภาษาเพื่อการสื่อสาร

2. วัตถุประสงค์ในการวัดควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เนื้อหาที่จะถามอาจนำมาจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน การศึกษา หรือการประกอบอาชีพ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนแต่ละวัย

3. การออกข้อสอบ ควรคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์ของผู้เรียน การตัดสินความสามารถของผู้เข้าสอบควรพิจารณาจากเกณฑ์การบรรลุจุดประสงค์

4. การสื่อสารมีหลายรูปแบบ มีทั้งแบบที่มีการโต้ตอบและไม่มีการโต้ตอบ ข้อสอบจึงควรสอดคล้องกับรูปแบบของการสื่อสารด้วย บางครั้งอาจใช้การทดสอบ บางครั้งอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน และบางครั้งอาจให้ผู้เรียนประเมินความสามารถของตนเอง

5. การสื่อสารไม่สามารถแยกเป็นทักษะการรับสารหรือส่งสารเพียงอย่างเดียว หนึ่งการทดสอบจึงควรใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง

6. องค์ประกอบของการใช้ภาษา ประกอบด้วยความรู้เรื่องเสียง ศัพท์ โครงสร้าง การใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ และกลวิธีในการสื่อสาร การวัดความสามารถในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ควรแยกวัดแต่ละองค์ประกอบ เพราะในการใช้ภาษาจริง ๆ ต้องใช้ทุกองค์ประกอบไปพร้อม ๆ กัน ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาว่า แต่ละจุดประสงค์ของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารนั้น องค์ประกอบใดมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร ก็ให้นำหนักองค์ประกอบนั้น ๆ มากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ

7. ความสามารถในการสื่อสารเป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง การทดสอบเป็นเพียงการวัดความสามารถในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น จึงควรประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 26-27)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 64-67) กล่าวว่า การวัดสมรรถภาพการเขียนอาจใช้วิธีการให้นักเรียนเขียนโดยตรงตามหัวข้อที่กำหนดให้ หรืออาจวัดความคิดสร้างสรรค์ โดยให้เขียนเป็นเรื่องอย่างเสรีเชิงสร้างสรรค์หรือใช้แบบทดสอบวัดการสะกดคำ การเรียง ลำดับคำ การใช้เครื่องหมาย และการใช้ถ้อยคำ กรณีการเขียนเรียงความตามหัวข้อที่กำหนดครูสามารถกำหนดเกณฑ์ และใช้แบบประเมิน โดยมีเกณฑ์ การตรวจเรียงความดังนี้

การกำหนดเกณฑ์การประเมินวิเคราะห์ประเด็นการประเมิน (rubric)

การตัดสินผลงานของนักเรียนในการประเมินตามสภาพจริงใช้การให้คะแนนที่เรียกว่า Rubric ซึ่งหมายถึง กฎ หรือกติกา ที่จะทำได้คะแนนและมีแนวทางการให้คะแนน (scoring guide) ที่แยกแยะระดับต่าง ๆ ของความสำเร็จในการเรียนหรือการปฏิบัติของนักเรียนได้อย่างชัดเจน จากดีมากไปจนถึงต้องปรับปรุงแก้ไข (Jasmine, 1993)

Rubrics จะระบุคุณภาพของงานที่ครูต้องการให้นักเรียนกระทำ นักเรียนจะรู้ชัดเจนว่าครูต้องการอะไร และเขาจะต้องทำอะไร อย่างไร เพื่อจะได้คะแนนนั้นมา

การกำหนดเกณฑ์การประเมิน หรือเกณฑ์การให้คะแนนนั้น ผู้สอนและผู้เรียนควรจะร่วมกันกำหนด และควรจัดทำให้เสร็จก่อนผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานชิ้นนั้น เกณฑ์การประเมินใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินและเป็นเครื่องมือในการสอนด้วย เพราะเป็นเหมือนเป้าหมายในการเรียนที่ผู้เรียนต้องรับทราบ (Ryan, 1994, p. 28) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมาร์ซาโน, และคนอื่นๆ (Marzano, & et.al., 1993, p. 29) ที่สรุปได้ว่า การประเมินการปฏิบัตินั้นต้องกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจน เกณฑ์ในการให้คะแนนต้องมีระดับสเกลที่แน่นอน และมีการระบุคุณลักษณะที่สำคัญให้ครู ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจ ทราบว่าผู้เรียนทำอะไรได้บ้าง และรู้อะไรบ้าง และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย การกำหนดเกณฑ์โดยแยกเป็นด้านๆ (analytic score) เป็นการแบ่งคะแนนเป็นส่วน ๆ จากความสามารถที่จะต้องปฏิบัติงานหรือนำผลผลิตนั้นมาแจกแจงรายละเอียดออกเป็นด้าน ๆ และแต่ละด้านมีคุณภาพอย่างไร เช่น การประเมินการเขียน จะดูด้านสำนวนภาษา ความคิดสร้างสรรค์ การเขียนถูกหลักไวยากรณ์ เป็นต้น

1. องค์ประกอบ หมายถึง ความถูกต้องตามลักษณะการเขียนเรียงความ ได้แก่ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป คะแนนเต็ม 2 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน 1 มีเนื้อเรื่องขาดองค์ประกอบอื่น

คะแนน 2 มีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน 2 อย่าง

คะแนน 3 มีองค์ประกอบไม่ครบถ้วนขาด 1 อย่าง

คะแนน 4 มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ ชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง คำนำ สรุป

2. เนื้อหา หมายถึง เนื้อหาสาระสัมพันธ์กับเรื่องที่กำหนด มีประเด็นน่าสนใจและมีข้อมูลสนับสนุนอย่างชัดเจน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 1 เนื้อหาที่เขียนสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

คะแนน 2 เนื้อหาที่เขียนสอดคล้องกับเรื่อง ลำดับเรื่องได้ชัดเจนไม่วกวน

คะแนน 3 เนื้อหาที่เขียนสอดคล้องกับเรื่อง ลำดับเรื่องได้ชัดเจนไม่วกวน

คะแนน 4 เนื้อหาที่เขียนสอดคล้องกับเนื้อเรื่องได้ชัดเจนไม่วกวนสอดคล้อง

สาระบางอย่าง ทำให้เรื่องน่าสนใจ และอ่านแล้วเกินจินตนาการ

3. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การนำเสนอที่น่าสนใจ สอดแทรกคติข้อคิดหรือข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ มีแนวคิดที่แปลกใหม่ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมคะแนนเต็ม 4 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 1 มีแนวคิดที่แปลกใหม่

คะแนน 2 มีแนวคิดที่แปลกใหม่ และมีคุณค่าต่อตนเองและสังคม

คะแนน 3 มีการนำเสนอที่น่าสนใจ มีแนวคิดที่แปลกใหม่ มีคุณค่าต่อตนเอง และสังคม

คะแนน 4 การนำเสนอที่น่าสนใจ สอดแทรกคติ ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ มีแนวคิดที่แปลกใหม่ มีคุณค่าต่อตนเอง และสังคม

4. การใช้ภาษา หมายถึง ใช้ภาษาถูกต้องสละสลวย ใช้สำนวนโวหาร หรือคำประพันธ์เหมาะสม สื่อความหมายชัดเจน และการลำดับความไม่วกวน คะแนนเต็ม 4 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 1 ใช้ภาษาถูกต้องผิดพลาดมากแต่ยังสื่อความหมายได้

คะแนน 2 ใช้ภาษาถูกต้องส่วนมากและสื่อความหมายได้

คะแนน 3 การผิดพลาดน้อยเชื่อมโยงภาษาได้ดี

คะแนน 4 ใช้ภาษาถูกต้องเกือบทั้งหมด เป็นภาษาที่สละสลวยงดงาม

5. อักษรวิธี หมายถึง สะกดคำ ใช้อักษรย่อ ใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอนเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไทย คะแนนเต็ม 4 คะแนน มีกฎเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 1 สะกดคำ ใช้อักษรย่อ ใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอนผิด 10-12 แห่ง ตัวอักษรอ่านยาก ขาดความเป็นระเบียบ สกปรก

คะแนน 2 สะกดคำ ใช้อักษรย่อ ใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอนผิด 7-9 แห่ง ตัวอักษรอ่านง่าย ไม่เป็นระเบียบ สกปรกบางแห่ง

คะแนน 3 สะกดคำ ใช้อักษรย่อ ใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอนผิด 4-6 แห่ง ตัวอักษรอ่านง่าย ไม่เป็นระเบียบ สะอาด

คะแนน 4 สะกดคำ ใช้อักษรย่อ ใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอนผิด 1-3 แห่ง ตัวอักษรอ่านง่าย เป็นระเบียบ สะอาด

จากการศึกษาแนวการวัดผลและประเมินผลการเขียนเรียงความสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลควรมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจนตรงประเด็น คือ 1) องค์ประกอบ 2) เนื้อหา 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การใช้ภาษา 5) อักษรวิธี ความสะอาดและในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดผลประเมินผลการเขียนเรียงความโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ประเด็น ดังกล่าวข้างต้น

เจตคติต่อการเรียน

1. ความหมายของเจตคติ

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544, หน้า 96) กล่าวว่าเจตคติเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ สภาพการณ์ เหตุการณ์ เป็นต้น เมื่อเกิดความรู้สึกบุคคลนั้นจะมีการเตรียมพร้อมเพื่อมีปฏิกิริยาตอบโต้ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามความรู้สึกของตนเอง

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 138) กล่าวว่า เจตคติ เป็น สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

วิเชียร วิทย์อุดม (2547, หน้า 45) กล่าวว่า ทศนคติเป็นแบบแผนของความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล กลุ่มคน แนวคิด สิ่งที่แสดงออกหรือวัตถุประสงค์โดยตรงที่ศนคติ คือ อารมณ์ การรับรู้และพฤติกรรมโดยรวม ความสัมพันธ์ระหว่างทศนคติและพฤติกรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนเสมอไป ถึงแม้ว่าจะมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตก็ตามความสัมพันธ์ของทศนคติและพฤติกรรมอาจจะเห็นได้ชัดเจน เมื่อเป็นความตั้งใจของแต่ละบุคคลได้ถูกแสดงออกมาโดยการกระทำตามแนวทางที่แน่นอน ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่ว ๆ ไป ว่าเป็นทศนคติเฉพาะ และแบบอย่างที่จะเกี่ยวข้องกับทศนคติในการทำงานอีกอย่างที่น่าสนใจก็คือพันธะสัญญาที่มีต่อองค์การ ทั้งความพึงพอใจ และพันธะสัญญาต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมองค์การเป็นอย่างมาก

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2547, หน้า 75) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งของ หรือความคิดใดก็ตามในลักษณะของการประเมินค่า ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมนี้ต้องคงอยู่นานพอสมควร ซึ่งคำว่าประเมินค่าในคำนิยามของเจตคตินี้ หมายถึง ความรู้สึกของคนเราที่มีไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือไม่ดีต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมายของเจตคติ เมื่อคนเรา

มีเจตคติต่อเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดก็ตาม หมายความว่าเราต้องรู้สึกรัก ชอบ เกลียด กลัว ดี เลว ฯลฯ ต่อสิ่งนั้น

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548, หน้า 68) กล่าวว่า ทศนคติ หมายถึง การประเมินหรือ การตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ คน หรือเหตุการณ์ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึง ความรู้สึกของคนคนหนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง หรือเป็นท่าทีหรือแนวโน้มของบุคคลที่แสดง ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นบุคคล กลุ่มคน ความคิด หรือสิ่งของก็ได้ โดยมีความรู้สึกหรือความเชื่อ เป็นพื้นฐานทศนคติไม่ใช่สิ่งเดียวกับค่านิยม เพราะค่านิยมเป็นสิ่งที่เราเห็นคุณค่า แต่ทศนคติ เป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ (พอใจหรือไม่พอใจ) แต่ทั้ง 2 อย่างมีความสัมพันธ์กัน ทศนคติเป็น พลังอย่างหนึ่งที่มองไม่เห็นเช่นเดียวกับสัญชาตญาณหรือแรงจูงใจ แต่เป็นพลังซึ่งสามารถ ผลักดันการกระทำบางอย่างที่สอดคล้องกับความรู้สึกของทศนคติ

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2549, หน้า 223) กล่าวถึงเจตคติว่า เป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคล ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้น จูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุน หรือ ต่อต้าน ชอบ หรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

ประนอม โพธิ์กัน (2550, หน้า 55-56) ได้สรุปไว้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือตัวบุคคล ทั้งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมอัน เนื่องมาจากภาวะของจิตใจ ระเบียบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความรู้สึกที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรม หรือแนวโน้มของการตอบสนองต่อสิ่งนั้น ใน ทิศทางหนึ่งทีอาจจะเป็นทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

เลฟตัน, และรอลา (Lefton, & Laura, 1997, p.354) ให้ความหมายของเจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และการโน้มน้าวให้แสดงพฤติกรรมต่อคน หรือสิ่งต่าง ๆ

ดาร์เลย์ (Darley, 1998, p.611) ให้ความหมายของเจตคติ หมายถึง การแสดงออก ที่ได้ไตร่ตรองแล้วต่อเหตุการณ์สิ่งต่าง ๆ

จากการกล่าวของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกของบุคคล ที่มีต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกนี้อาจจะเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้

2. ลักษณะที่สำคัญของเจตคติ

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2544, หน้า 367) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้
2. เจตคติเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญกับสิ่งเร้าหรือหลีกเลี่ยง ดังนั้น ทศนคติจึงมีทั้งทางบวกและลบ เช่น ถ้านักเรียนมีทศนคติบวกต่อวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียน จะชอบเรียนคณิตศาสตร์และเมื่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษา ก็จะเลือกเรียนแขนงวิทยาศาสตร์ ตรงข้าม กับ นักเรียนที่มีทศนคติลบต่อคณิตศาสตร์ก็ไม่ชอบหรือไม่มีแรงจูงใจที่จะเรียน เมื่ออยู่ ชั้นมัธยมศึกษา ก็จะเลือกเรียนทางสายอักษรศาสตร์ทางภาษา เป็นต้น

3. เจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ องค์ประกอบเชิงความรู้สึก อารมณ์ (affective component) องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือการรู้คิด (cognitive component) องค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (behavioral component)

4. เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงเจตคติอาจจะเปลี่ยนแปลงจากบวก เป็นลบหรือจากลบเป็นบวก ซึ่งบางครั้งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของเจตคติ หรืออาจจะ เปลี่ยนความเข้มข้น (intensity) หรือความมากน้อย เจตคติบางอย่างอาจจะเลิกไปได้

5. เจตคติเปลี่ยนแปลงตามชุมชนหรือสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก เนื่องจากชุมชน หรือสังคมหนึ่ง ๆ อาจจะมีค่านิยมที่เป็นอุดมการณ์พิเศษเฉพาะ ดังนั้นค่านิยมเหล่านี้จะมี อิทธิพลต่อเจตคติของบุคคลที่เป็นสมาชิก ในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนเจตคติจะต้องเปลี่ยนค่านิยม

6. สังคมประกิต (socialization) มีความสำคัญต่อพัฒนาการเจตคติของเด็ก โดยเฉพาะเจตคติต่อความคิดและหลักการที่เป็นนามธรรม เช่น อุดมคติ เจตคติต่อเสรีภาพ ในการพูด การเขียนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีเจตคติบวกสูงสุด

เปรมฤทัย ชนนไทย (2548, หน้า 16) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติ แปรเปลี่ยนไป 5 ประการดังนี้

1. มีทิศทาง เจตคติมีทิศทาง เพราะความรู้สึกของคนที่มีต่อเป้าเจตคติเป็นบวก และลบ หรือชอบและไม่ชอบ กรณีวัดเจตคติเป้าเจตคติชนิดหนึ่ง นักเรียนตอบว่าชอบแปลว่าไป ในทิศทางบวก ถ้าตอบว่าไม่ชอบแปลว่าไปทิศทางกลับ

2. มีความเข้มข้น (intensity) เจตคติเป็นความรู้สึกต่อเรื่องตั้งแต่บวกถึงลบ เนื่องจากเจตคติเป็นความรู้สึกต่อเรื่อง ถ้าไปทางบวกก็จะมีตั้งแต่บวกน้อย ๆ จนถึงบวกมาก ๆ ถ้าลบก็จะมีตั้งแต่ลบมาก ๆ จนถึงลบน้อย ๆ ความมากน้อยของความรู้สึกนี้คือความเข้มข้นนั่นเอง

3. มีการแผ่ซ่าน (pervasiveness) เจตคติมีลักษณะแพร่กระจายหรือแผ่ซ่าน จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งได้ เช่น กลุ่มเล็ก ๆ มีเจตคติไม่ดีต่อการสร้างเขื่อนเจตคติไม่ดีลักษณะนี้ อาจแพร่กระจายไปสู่คนหมู่มากได้ ในที่สุดเจตคติที่ไม่ดีต่อการสร้างเขื่อนก็อาจจะลุกลามไปทั้ง กลุ่มใหญ่ของประชากรเกิดการต่อต้านการสร้างเขื่อนได้

4. มีความคงเส้นคงวา (consistency) เจตคติเป็นความรู้สึกที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ง่าย ๆ เป็นความรู้สึกค่อนข้างคงที่ เจตคติของบุคคลในระยะสั้น ๆ จะเหมือน ๆ เดิมเจตคติ จึงมี ลักษณะฝังแน่นตรึงในแบบใดแบบหนึ่งนานพอสมควร

5. มีความพร้อมที่จะแสดงออกเด่นชัด (salience) หมายถึง ระดับขั้นของความ เต็มใจหรือความพร้อมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของเจตคติความจริง เป็น เรื่องของความตรงใจนั่นเอง การที่คนจะมีลักษณะนี้ของเจตคติต้องเป็นคนที่มีมองเห็นความ เด่นชัดนี้จะวัดได้เมื่อเจตคติแสดงออกมา ปราศจากการระล่อมกล่อมเวลา

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 223-224) กล่าวว่า เจตคติมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ และความรู้สึกของบุคคล ในการวัดเจตคติ จึงต้องถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาจะไม่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง (fact)
 2. เจตคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีการแสดงออกอย่างมีทิศทาง (direction) ว่าไปทางบวกหรือทางลบ และมีปริมาณของความรู้สึก หรือระดับความเข้มข้น (intensity) ตามแนวของทิศทางตั้งแต่บวกน้อยๆ จนถึงบวกมากๆ หรือตั้งแต่ลบมากๆ จนถึงลบน้อยๆ ดังนั้น การวัดเจตคติจึงทำให้ทราบทั้งทิศทาง และระดับความเข้มข้นของเจตคติ
 3. เจตคติของบุคคล เกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาเองแต่กำเนิด ถ้าเรารู้ว่า สิ่งใดมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าเรารู้ว่าสิ่งใดไม่มีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อ สิ่งนั้น ถ้าสิ่งใดบุคคลไม่เคยรู้จักไม่เคยเรียนรู้เลยก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น
 4. เจตคติของบุคคลมีความคงเส้นคงวา (consistency) ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ เป็นความรู้สึกที่ค่อนข้างคงที่ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ต่อสิ่งนั้น
 5. เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัด หรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม (indirect observation) โดยใช้แบบวัดเจตคติเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ที่ถูกวัดเจตคติแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยการตอบแบบวัดเจตคติแล้วแปลความหมายของผลการวัดนั้น
- สรุปได้ว่าเจตคติมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ เจตคติเป็นเรื่องของอารมณ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขเป็นความรู้สึกที่สามารถแสดงออกได้ 2 ทิศทาง คือ ทิศทางบวกและ ทิศทางลบ

3. องค์ประกอบของเจตคติ

สร้อยตระกูล อรรถมานะ, และคนอื่นๆ (2542, หน้า 64-65) เจตคติหรือทัศนคติ มีองค์ประกอบที่สำคัญโดยทั่วไป คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (cognitive component) ความคิด ความเข้าใจนี้จะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้หรือความเชื่อซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ในประสบการณ์ต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมอันเป็นเรื่องของปัญญาในระดับที่สูงขึ้น อาทิ นักบริหาร หรือผู้บังคับบัญชามีความคิด หรือความเชื่อที่ผู้ใต้บังคับบัญชาของเขานั้นมีลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้น เขาจึงได้ความเป็นอิสระในการทำงาน แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำการวินิจฉัยสั่งการ
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) องค์ประกอบด้านความรู้สึกนี้จะ เป็นสภาพทางอารมณ์ (emotion) ประกอบกับการประเมิน (evaluation) ใน สิ่งนั้น ๆ อันเป็นผลจากการเรียนรู้ในอดีต ดังนั้น จึงเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึก อันเป็นการยอมรับ อาทิ ชอบ ถูกใจ สนุก หรือปฏิเสธต่อสิ่งนั้น อาทิ เกลียด โกรธ ก็ได้ ความรู้สึกนี้อาจทำให้บุคคลเกิดความยึดมั่นและอาจแสดงปฏิกิริยาตอบโต้หากมีสิ่งที่ขัด กับความรู้สึกดังกล่าว

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มของพฤติกรรม (behavioral component) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรม หรือปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนชอบ หรือเกลียดอันเป็นการตอบสนองหรือการกระทำในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเรานั้น ๆ อาทิ บุคคลนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย หรือมีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย บุคคลผู้นั้นก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมแบบเข้าหาหรือแสวงหา (seek contact) ตรงกันข้ามหากมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น ๆ ไม่ดี ก็เกิดพฤติกรรมในการถอยหนีหรือหลีกเลี่ยง (avoiding contact)

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 81) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ ที่สำคัญของ เจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. ด้านสติปัญญา (cognitive component) ประกอบด้วยความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้นั้นมีต่อเป้าเจตคติ

2. ด้านความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของคนใดคนหนึ่งที่มีต่อเป้าเจตคติว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น พอใจหรือไม่พอใจหลังจากการสัมผัสหรือรับรู้เป้าเจตคติแล้ว สามารถแสดงความรักโดยประเมินได้ว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี

3. ด้านพฤติกรรม (behavioral component) เป็นแนวโน้มของการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรม เจตคติเป็นพฤติกรรมซ่อนเร้น ในขั้นนี้เป็นการแสดงแนวโน้มของการกระทำต่อเป้าเจตคติเท่านั้นยังไม่แสดงออกมาจริง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543, หน้า 349) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้สึก (affective component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบ อะไรก็ตามจะต้องขึ้นกับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครู หรือไม่ชอบเป็นครู เป็นต้น

2. ด้านความรู้ (cognitive component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรจะต้องอาศัยความรู้สึก หรือประสบการณ์ที่เคยรู้จักหรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลไม่อาจจะกำหนดความรู้สึก หรือทำที่ว่าชอบหรือไม่ชอบก็ได้ เช่น บุคคลที่จะบอกว่าชอบเป็นครู หรือไม่ชอบ เป็นครูนั้นจะต้องทราบเสียก่อนว่า ครูมีบทบาทอย่างไร มีรายได้เท่าไร และจะก้าวหน้าเพียงใด มิฉะนั้นไม่อาจบอกถึงเจตคติของตนได้

3. ด้านพฤติกรรม (behavior component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร ให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม ถึงแม้ว่า พฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติ แต่ยังคงมีความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก เพราะในบางครั้ง บุคคลจะกระทำไป โดยขัดกับความรู้สึก เช่น ยกมือไหว้ และกล่าวคำว่าสวัสดิ แต่ในความรู้สึกจริงๆ นั้น อาจมิได้เลื่อมใสศรัทธาเลยก็ได้ เจต

คติมีผลกระทบต่อพฤติกรรมมนุษย์ ถ้ามนุษย์เจตคติเชิงบวกจะแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในทางตรงข้าม ถ้ามนุษย์มีเจตคติเชิงลบ อาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและทำลายได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 241-242) ได้กล่าวถึงเจตคติว่า โดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (cognitive component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเรานั้นๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและรวมเป็นความเชื่อหรือช่วยในการประเมินสิ่งเรานั้นๆ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (affective component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผล เนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้านั้นแล้วว่าพอใจหรือไม่พอใจต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว จากองค์ประกอบทั้งสองด้านนี้มีความสัมพันธ์กัน เจตคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจมาก แต่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์น้อย แต่เจตคติบางอย่างก็มีลักษณะตรงกันข้าม ตัวอย่างเช่น เจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษจะมีองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจสูง แต่มีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ต่ำ ส่วนเจตคติทางนิยมแฟชั่นเสื้อผ้าจะมีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์สูง แต่องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงอยู่ที่ ครูจะเน้นองค์ประกอบด้านใดเป็นสำคัญ และเหมาะกับธรรมชาติการเรียนรู้

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavioral component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียง ที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกออกมา จะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่ เช่น คนที่มีเจตคติที่ไม่ดีต่อศาสนาก็จะไม่สนใจเข้าวัดฟังธรรม หรือผู้ที่มีเจตคติต่อการเรียนดี ก็จะพยายามที่จะเรียนให้ดี และเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป

แมคกายร์ (McGuire, 1996, pp. 155 – 156) ได้อธิบายองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจของบุคคล ที่มีต่อสิ่งเร้านั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า

3. องค์ประกอบด้านการกระทำ เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นๆ ในทิศทางใดทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเจตคติประกอบด้วย แนวคิด ความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด ทั้งด้านชอบและไม่ชอบของนักเรียนที่มีต่อประสบการณ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย

4. ประโยชน์ของเจตคติ

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2549, หน้า 20) ได้สรุปประโยชน์ของเจตคติไว้ ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

2. ช่วยให้มีการเข้าข้างตนเอง (self-esteem) โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา

3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีปฏิกริยาโต้ตอบ หรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปนั้นส่วนมากจะทำให้เกิดความพอใจมาก หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม

4. ช่วยให้เราสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้น นำความพอใจมาให้บุคคลนั้น

5. เตรียมบุคคลเพื่อพร้อมต่อการปฏิบัติการ

6. ช่วยให้เราสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้น

7. ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางเอาไว้

อนเนก สุวรรณบัณฑิต, และภาสกร อุดลพัฒน์กิจ (2548, หน้า 135) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เราเตรียมพร้อมในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อความสำเร็จในกิจกรรมนั้นๆ

2. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ทั้งนี้เพราะเจตคติเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

3. ทำให้ทราบหรือรู้ผลล่วงหน้าว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะมีผลเป็นอย่างไร ถ้าบุคคลนั้นๆ มีเจตคติอย่างนั้นอะไรจะเกิดขึ้น

4. ช่วยให้เราสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ และสามารถหาสิ่งอื่น หรือสิ่งที่น่าความพึงพอใจมาทดแทนได้

5. การวัดเจตคติ

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2542, หน้า186) ได้กล่าวว่าในการวัดเจตคติจะต้องคำนึงถึงประเด็นหลัก 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาเจตคติที่ต้องการวัด ซึ่งได้แก่ สิ่งเร้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้แสดงกริยาทำที่ออกมา

2. ทิศทางของเจตคติ โดยทั่วไปจะกำหนดให้เจตคติมีทิศทางเป็นเส้นตรง และต่อเนื่องกันมีลักษณะเป็นซ้าย - ขวา หรือบวกกับลบ กล่าวคือ เริ่มจากเห็นด้วยอย่างยิ่ง และ ลดระดับความเห็นด้วยลงเรื่อยๆ จนถึงความรู้สึกเฉยๆ และลดต่อไปเป็นไม่เห็นด้วยจนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. ความเข้มของเจตคติ ได้แก่ ปริมาณความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเรานั้น ว่ามีมากน้อยเพียงใดถ้ามีความเข้มสูงไม่ว่าจะเป็นในทิศทางบวกหรือลบก็ตาม จะมีความรู้สึกรุนแรงมากกว่าที่เป็นกลางๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 252) กล่าวว่า การวัดเจตคติ คือ ค่อนไปทางนามธรรมมากกว่ารูปธรรม เป็นความรู้สึก ความเชื่อของบุคคล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง การวัดเจตคติจึงไม่สามารถจะวัดได้โดยตรง แต่วัดได้จากแนวโน้มของบุคคลที่แสดงออก ทางภาษา และวัดในรูปของความเห็นการวัดเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใด และผู้ใดอาจจะใช้วิธีการสังเกตจากการกระทำ คำพูด การแสดงสีหน้าท่าทาง หรือสัมภาษณ์ความรู้สึกนึกคิด ของเขา แต่แบบวัดหรือเครื่องมือที่นักจิตวิทยานิยมใช้กันมากจะอยู่ในรูปของแบบสอบถามหรือแบบสำรวจ เรียกว่าแบบวัดทางเจตคติ

ในการวัดนั้นควรมีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. การศึกษาเจตคติ เป็นการศึกษาความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวา หรืออย่างน้อยก็เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่จะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง

2. เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง การวัดเจตคติ จึงเป็นการวัดทางอ้อม จากแนวโน้มที่บุคคลแสดงออก หรือพฤติกรรมที่มีแบบแผนคงที่

3. การศึกษาเจตคติของบุคคล มิใช่แต่เป็นการศึกษาทิศทางเจตคติของบุคคลที่นั้น แต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อย หรือความเข้มของเจตคตินั้นด้วย

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2549, หน้า 3-6) ได้กล่าวถึง การวัดเจตคตินั้นว่ามีความยุ่งยากมากพอสมควร เพราะเป็นการวัดคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก หรือเป็นลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าว มีการแปรเปลี่ยนได้ง่าย ไม่แน่นอน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เจตคติของบุคคล ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดยังสามารถวัดได้ ซึ่งต้องอาศัย หลักสำคัญต่อไปนี้

1. ต้องยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (basic assumption) เกี่ยวกับการวัดเจตคติ ดังนี้

1.1 ความคิดเห็น ความรู้สึก หรือเจตคติของบุคคลนั้น จะมีลักษณะคงที่หรือ คงเส้นคงวอยู่ช่วงเวลาหนึ่งนั้นคือความรู้สึกนึกคิดของเรา ไม่ได้เปลี่ยนแปลง หรือผันแปรอยู่ตลอดเวลา อย่างน้อยจะต้องมีช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่ความรู้สึกของเรามีความคงที่ ซึ่งทำให้สามารถวัดได้

1.2 เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดจะเป็นแบบวัดทางอ้อมโดยวัดจากแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงออก หรือประพฤติดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

1.3 เจตคตินอกจากแสดงออกในรูปทิศทางของความคิด ความรู้สึก เช่น สนับสนุนหรือคัดค้าน ยังมีขนาด หรือปริมาณของความคิดความรู้สึกนั้นด้วย ดังนั้นในการวัด

เจตคติ นอกจากจะทำให้ทราบลักษณะหรือทิศทางแล้ว ยังสามารถบอกระดับความมากน้อย หรือความเข้มข้นของเจตคติได้ด้วย

2. การวัดเจตคติด้วยวิธีการใดก็ตาม จะต้องมีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ ตัวบุคคล ที่จะถูกวัด มีสิ่งเร้าเช่นการกระทำเรื่องราวที่บุคคลจะแสดงเจตคติตอบสนอง และสุดท้าย ต้องมีการตอบสนองซึ่งจะออกมาเป็นระดับสูงต่ำมากน้อย ดังนั้น ในการวัดเจตคติเกี่ยวกับสิ่งใดของบุคคลสามารถวัดได้โดยนำสิ่งเร้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อความเกี่ยวกับรายละเอียดในสิ่งนั้น ไปเร้าให้บุคคลได้แสดงท่าทีความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งนั้นให้ออกมาเป็นระดับ หรือความเข้มข้นของความรู้สึกคล้ายตาม หรือคัดค้าน

3. สิ่งเร้าที่จะนำไปเร้า หรือทำให้บุคคลได้แสดงเจตคติที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกมา ที่นิยมใช้ คือข้อความวัดเจตคติ (attitude statements) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าทางภาษาที่ใช้อธิบายถึงคุณค่า คุณลักษณะของสิ่งนั้น เพื่อให้บุคคลตอบสนองออกมาเป็นระดับความรู้สึก (attitude continuum หรือ scale) เช่น มาก ปานกลาง น้อย เป็นต้น

4. การวัดเจตคติเพื่อทราบทิศทางและระดับความรู้สึกของบุคคลนั้นเป็นการสรุปผลจากการตอบสนองของบุคคลจากรายละเอียด หรือแง่มุมต่าง ๆ ดังนั้นการวัดเจตคติของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องใดสิ่งใดจะต้องพยายามถามคุณค่า และลักษณะในแต่ละด้านของเรื่องนั้นออกมาแล้วนำผลซึ่งเป็นส่วนประกอบหรือรายละเอียดปลีกย่อย มาผสมผสานสรุปรวม เป็นเจตคติของบุคคลนั้น เพราะฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่การวัดนั้นๆ จะต้องครอบคลุมคุณลักษณะต่างๆ ครบถ้วนทุกลักษณะ เพื่อให้การสรุปผลตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

5. การวัดเจตคติ ต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรง (validity) ของผลการวัดเป็นพิเศษ กล่าวคือ ต้องพยายามให้ผลการวัดที่ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของบุคคลนั้นในแง่ทิศทางระดับ หรือช่วงของเจตคติ

สรุปได้ว่า การวัดเจตคติเป็นการวัดความรู้สึกความคิดเห็นของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม การวัดเจตคติจึงไม่สามารถวัดโดยตรงได้ ดังนั้นการวัดเจตคติ จึงออกมาในลักษณะการวัดทางอ้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จุฑารัตน์ เรือนใหม่ (2548, หน้า 88-89) ได้พัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ ด้วยแผนผังความคิดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ ด้วยแผนผังความคิด เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80/80 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย 0.82 แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.10/89.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

เฉลิมขวัญ ราชประโคน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แผนผังความคิด (mind mapping) ประกอบชุดฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ความมุ่งหมายเพื่อ (1) พัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ โดยใช้แผนผังความคิด (mind mapping) ประกอบชุดฝึกทักษะ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 (2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการเขียนเรียงความโดยใช้แผนผังความคิด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และ (4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้ทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แผนผังความคิด (mind mapping) ประกอบชุดฝึกทักษะ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 โดยทำการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชุมชนบ้านโนนเจริญ ตำบลโนนเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า แผนกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แผนผังความคิด (mind mapping) ประกอบชุดฝึกทักษะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 95.18/84.67 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.77 มีคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.01และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะการเขียนเรียงความ โดยใช้แผนผังความคิด อยู่ในระดับมากที่สุด

มาลีวรรณ บุญใส (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดวิจิตรรังสรรค์ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาความสามารถและความสนใจในการเขียนเรียงความของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏว่า 1) แบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 2) ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยที่หลังฝึกนักเรียนมีคะแนนความสนใจในการเขียนเรียงความสูงขึ้น 3) ความสนใจในการเขียนเรียงความ ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยที่หลังฝึกนักเรียนมีคะแนนความสนใจในการเขียนเรียงความสูงขึ้น

วรรณระวี วรรณ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความสามารถ ในการเขียนเรียงความและเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนตามแนวทฤษฎีการสอนภาษาแบบอรรถฐานกับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครู การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความ และเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนตามแนวทฤษฎีการสอนภาษาแบบอรรถฐานกับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ของโรงเรียนไทรราชวิทยา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 เลือกรวม 2 ห้องเรียน โดยใช้ห้องเรียนตามสภาพที่เป็นอยู่จริง จับฉลากเพื่อเลือก ผลการวิจัยพบว่า 1. ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีการสอนภาษาแบบอรรถฐาน กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีการสอนภาษาแบบอรรถฐานมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ตามคู่มือครู 2. เจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียน ที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีการสอนภาษา แบบอรรถฐานแตกต่างกัน

ศุภนันท์ หงส์ภู (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียนเรียงความด้วยการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้แผนภูมิความคิด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สาเหตุมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเขียนเรียงความขาดสื่อที่เหมาะสม กิจกรรมไม่น่าสนใจ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจดังนั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียนเรียงความ ด้วยการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้แผนภูมิความคิด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการดำเนินการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ที่เรียนการ ฝึกทักษะการเขียนเรียงความ ด้วยการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้แผนภูมิความคิด นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออก ตั้งใจและกระตือรือร้นในการเรียน มีพัฒนาการในการ เขียนเรียงความผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 60 คะแนน มีนักเรียนที่ได้คะแนนระดับต่าง ๆ ปรากฏดังนี้ ระดับดีมาก (51-60 คะแนน) จำนวน 5 คน ระดับดี (41-50 คะแนน) จำนวน 21 คน ระดับพอใช้ (31-40 คะแนน) จำนวน 4 คน และไม่มีนักเรียนคนใดที่อยู่ในระดับปรับปรุง (0-29 คะแนน)

ลักษณารีย์ รัตนวร (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การ เขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผังความคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และเพื่อศึกษาเจตคติต่อการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผังความคิด ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถในการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย กับ 16.81 คิดเป็นร้อยละ 56.03 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.94 คิดเป็นร้อยละ 73.14 และ ความสามารถในการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) เจตคติต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้การเขียน เรียงความเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผังความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อยู่ในระดับ ค่อนข้างดี

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ทาริคานี (Taricani, 2002, pp.68 – 69) ศึกษาเพื่อกำหนดผลการรวบรวมข้อมูลสะท้อนกลับเข้ากับการทำให้เกิดแผนผังความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้คำศัพท์ เทคนิค และความเข้าใจของผู้เรียน ผลโดยรวมของการทดลองในแต่ละครั้งทำการวัดโดยใช้คะแนน แต่ละคะแนนในแบบทดสอบเกณฑ์รวม แบบทดสอบคำศัพท์เทคนิค และแบบทดสอบ ความเข้าใจจากการศึกษาดังกล่าว พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนแบบทดสอบของผู้เรียนที่ทำให้เกิดหัวข้อแผนผังความคิด เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนที่จับคู่ กับผู้วิจัยที่ทำให้สะท้อนกลับและผู้ที่ไม่ใช่ข้อมูลสะท้อนกลับ กลุ่มประชากรในการศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 150 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ทำงานโดยมีแผนผังแนวคิดที่มีข้อมูลสะท้อนกลับทำคะแนนได้สูงกว่าผู้ที่ไม่ใช่ข้อมูลสะท้อนกลับ

เลดเจอร์ (Ledger, 2003, p. 1587 – A) ได้ศึกษาการใช้ผังความคิดแบบร่วมมือทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และความมั่นใจในตนเองทางด้านวิทยาศาสตร์ และเจตคติด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ระดับเกรด 8 เพศหญิงได้อย่างไร โดยใช้คำถามสำหรับการวิจัยว่า 1) การใช้ผังความคิดแบบร่วมมือจะให้ผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเพศหญิงหรือไม่ 2) การใช้ผังความคิดแบบร่วมมือจะส่งผล ต่อความมั่นใจตนเองด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหญิงหรือไม่ 3) ผังความคิดแบบร่วมมือจะส่งผลต่อเจตคติของนักเรียนหญิงที่เรียนวิทยาศาสตร์หรือไม่ ใช้การวิจัยกึ่งทดลอง และใช้ Pretest - Posttest กับกลุ่มทดลองได้แก่ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงเกรดแปด โดยเลือกมาจาก 3 โรงเรียนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ คือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 10 ชุด และแบบสอบถามปลายเปิด 2 ชุดผลการวิจัย พบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชายกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนหญิงและนักเรียนชายกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนหญิงกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความมั่นใจในตนเองน้อย ระดับคะแนนของนักเรียนหญิงกลุ่มทดลองสูงกว่าระดับคะแนนของนักเรียนหญิงกลุ่มควบคุม จากการสำรวจเจตคติทางวิทยาศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ระดับคะแนน Pretest - Posttest ของนักเรียนหญิงในกลุ่มทดลองไม่เปลี่ยนแปลง และระดับคะแนน Posttestของนักเรียนหญิงในกลุ่มควบคุมลดลงจากคะแนน Pretest

บาว (Bao, 2003, p.1541-A) ได้นำเสนอข้อมูลด้วยเทคนิคผังความคิดในการนำมาใช้เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการเลือกเว็บมากกว่าที่จะใช้การนำเสนอข้อมูลแบบธรรมดาโดยใช้ Internet Explorer หน้าที่ที่นำไปใช้ในการนำเสนอข้อมูลรวมถึงผังต้นไม้แบบย่อสรุปและการค้นคว้าหาเป้าหมาย การเปรียบเทียบการทดลองได้รับการออกแบบและนำไปใช้วัดพฤติกรรมของผู้ใช้เพื่อค้นคว้าข้อมูลในเว็บไซค์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการนำเสนอข้อมูลโดยใช้แผนผังความคิดมีประโยชน์มากกว่าการใช้ Internet Explorer ในระหว่างก่อนการ

ทดสอบและพบว่าเทคนิคแผนผังความคิดนั้นเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ข้อมูล และความรู้ใหม่ๆ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า การสอนเขียนเรียงความที่สอนจากการเปรียบเทียบด้วยวิธีการทดลองต่างๆ และการใช้สื่อเป็นสิ่งเร้าในการเขียนเรียงความ ตลอดจนความสามารถในการอ่านจะมีความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการเขียนเรียงความเป็นอย่างดี การสอนโดยใช้รูปแบบแผนที่ความคิด เป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่พัฒนาการสอนเขียนเรียงความได้เป็นอย่างดีเช่นกัน โดยการสร้างความเข้าใจจินตนาการในเรื่องหรือประเด็นปัญหาที่จะเขียนเรียงความ ด้วยการวางโครงเรื่องหรือหัวเรื่องย่อยก่อนแล้วจึงถ่ายทอดออกมาเป็นแผนที่ความคิด และขั้นสุดท้ายเขียนเรียงความตามแผนที่ความคิดของตนเองได้ ช่วยให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเขียนเรียงความดียิ่งขึ้น